

FORT HILL
LURLEY MANOR

komplett.

5 doppelbl.-gr. Kupfertafeln
138 Kupfer auf 69 Bll. (all but 12 by R. [illegible])
2 Kupfertitel
1 Vignette
2 Textkupfer

D E

BYBELSCHE
HISTORIEN,

In Naaukeurige Prent-Verbeeldinge uytgevoert,

Door den HEER, en

Mr. ROMEYN de HOOGE.

VERKLARINGEN
VAN DE
TITEL-PRINT.

Door ABRAHAM BOGAART.

JEHOVA *laat zich in zyn Heilig Driestraal zien.*
Waar door de duisterheid der wolken snel vervaaren;
Zyn Heil'ge Geest, gewoon den droeven heul te biên,
Licht 't Sterredekzel af der oude Kerk-gebaaren.
Men ziet der Oud'ren Val te Eden in 't verschiet,
De kruin van Ararat met Noachs Arke brallen
Gins d'Oorelogen van Godts Volk om 't Ryks-gebiet,
Zyne overwonnene en heromgekeerde wallen.
Hier ziet men Edom tegen Jacob, daar zeer fel
Zyriers, Chaldeërs, en verwaande Philistynen
Den Stryd oneginnen tegen Jude en Israël,
En elk zich moedig om den Zegenpalm verpynen.
De schoone Tempel van den wyzen Salomon
Laat. met Held David, zich aan d'and're zy beschouwen,
Verzelt van Richters, en Propheeten, en de bron
Der Opperpriesters, die Godes wil den Volke ontvóuwen.
De groote Moyses toont door zyne Wet de straf
Der overtreders en verachters dier geboden;
Maar eene fiere Maagd, die Jesus wiege en graf
En Hemevlaart verbeeld, troost den angstbangen Joden
Door 't Zaligmakend Ligt van 't Nieuwe Vre-verbond.
Haar lichaam is omgort met lange en witte kleeden.
Zy snoert, door Christus dood, den strenge Wet den mond.
Waar van zy 't teken draagt op 't toppunt haarer leden.
De schoone Zonne der Gerechtigheit vercierd
Haar Boezem, zuiver wit van verwe, en ryk van spissen,
Terwyl zy vrolyk met den Palmtak zegevierd.
Het Boek der Zegelen van Gods geheimenissen
Legt voor haar open. Zy ziet Moor en Arabier,
En Palestiner, en Tirier haar eer bewyzen,
En treed de Slange en Dood, en 's Werelds Pompe en Zwier
Den nek in, dat weleer den zimplen-mensch deed yzen;
Terwyl zy moedig op den Hoeksteen, Christus, rust,
Haar Zielverlosser, Troost, en Denkbeeld haarer lust.

OP DEZELVE.

HEt Godlyk Woord, den mensch geopenbaard, door de Hemelsche genade, is tweedeelig; onder de naam van een Grieks woord Biblia begreepen, het eerste by ons met den Tytel van Oud Testament onderscheyden, laat zich hier zien, in de openbaring van het Godlyk Weezen door zyne werken, de Vader, Zoon en Heyligen Geest, zamen een eenige Heyligste Raad schitteren door de somberheyt der grove mengelmoes, die door de oneyndige Wysheyt gescheyden is, de duysternis deyldse en verstrooyt die door haar klare schyn, opgaande in een klare licht en lucht van kennis, in haar laatste verschiet toontse haar eerste werk, de planting der Menschen in 't Hof van Eden, by de Boomen van Verbod, en Leven, ze toont verder den Ark op den Berg Ararat, met de besoedelde Weereld door de Zondvloed afgewassen, voorts laaten haar in het Tafereel zien, de Heylige Aarts-Vaders, den grooten Wetgeever Moses', den Harpslaande Psalmist en Koninglyke Propheet David, met de voor hem zeegenpraalende Richteren, en Hoofden van Godts Volk; de Opperpriester en de beruchte Tempel van den wyzen Salomon, zamen doelende met hare zamen-geketende voorbeelden op den Heyland, die van zo veel Heylige Mannen omstandiglyk voorbelooft is, in 't midden van de jammer-klachten, die zy uytgalmen ten Hemel over 't bedorven en onboetveerdig volk; welker rampen ook te gelyk gezien werden, in de Borgerstryden van Izraël en Juda. met de rampzalige vervoeringen na Syrien, Babel, Egypten, en verdere Ryken, de verwoesting van Gods Huys, en 't verdelgen van zyn Heylige Stad; uyt alle deze rampzalige tyden, komt helder dagen het Nieuw Verbond; wiens zeedig oog, en schoon aanschyn verduystert onder de Wet en Werken, haar Nacht-kleed ziet optrekken door den Geest des Heeren in volheyt der gaven op haar neer-gedaalt, zy wyst met de rechterhand, dat de boeyens van de Wet, door 't Lyden van haar Zaligmaker, ontbonden zyn; waaromze ook met zyn Doorne Kroon pronkt, haar Hals-cieraad zyn de zeven Kerken van Azien, met zo veel Diamanten die haar Hals-kleed sluyten verbeeld, haar zuyvere Borst praalt met de Zon der Gerechtigheyt, zy is in een lang wit kleed, en met de Palmtak in de hand, ter eeuwiger Bruyloft gereed, rustende met haar arm op den Eeuwigen Hoeksteen Christus, op welke zy opent het Boek met zeven Zeegelen gesloten, dit Nieuw Verbond overwint en vertreed al de dreygende macht van 't Oude, de Slange verbryzelt zy de Kop, de Erf-zonde wischt zy uyt met Jezus Bloed, over de Dood, en Hel triumfeertze door Christus dood. Zo heerlyken dageraad werd tot een middag-zon, en 't Nieuw Verbond kundig aan Europa, om het vry te leezen, te leeren, en te omhelsen, en voort te planten met vryheyt des gemoeds, het juk, van kerkheersching gebroken zynde. America valt haar te voet, Africa bid haar aan, de schrandere Chinees, de Rus, de Abyssin en alle volkeren en tongen ontfangen de kracht van haare leeringen, inkomende met de voor-beloofde algemeyne volheyt tot Gods waare Zion.

DE
van
HET
NIEUWE
prenten
en Mr.

Alle de Voornaamſte

HISTORIEN

Des OUDEN en NIEUWEN

TESTAMENTS.

Verbeeld in uytſteekende KONST-PLATEN,

Door den Wyd-beroemden HEER, en

MR. ROMEYN de HOOGE.

Met omſtandige verklaring der Stoffen, en ſeer beknopte Punt-Digten;

VAN DEN

Eerw: Godsgel: HEER HENRICUS VOS.

Waar by ook gevoegt zyn Nieuwe Kaarten, tot opheldring der zaaken nodig.

Tot AMSTERDAM,

By JACOB LINDENBERG, Op 't Rokkin. 1703.

Met Previlegie van de Heeren Staten van Holland en Weſt-Vrieſland.

VOOR-REDEN.

Hoogſt Eerwaardige

HEEREN.

MYN HEEREN.

DE Hervorming van den Godsdienſt, door veele Bloedbelyders begonnen, van den wakkeren en grooten LUTHER, CALVINUS, ZWINGLIUS, BEZA, met hare tydgenoten, leerlingen, en navolgers opgewekt, van zo veele Doorluchtige Vorſten manhaftiglyk verdedigt, en boven de liſten en lagen des Pausdoms zeegevierende, heeft meeſt onledig geweeſt, in het nazoeken, en verbeeteren, der verminkte Heylige Schriften: Ons zuyver nagelaten, in alle vervolgingen bewaart, maar door de looze boosheyt der vervolgers, in veele deelen verdraayt en bedorven; de noodzakelykheyt van de zelve zuyver te hebben, is zo groot als men uyt de waardige Tytel dieze dragen, kan zien; zynde het znoer van onze gedachten en werken, in de beſpiegelingen en dienſt Godts, ons eenigſte en hoogſte goed.

Dit

VOOR-REDEN.

Dit te kennen, is ons hoogste geluk, om welk van de teedere Jeugt, te genieten; noodig is, dat de indruk der geschiedenissen in onze herssenen denkbeelden vorme, dewelke aan ons de prikkel geven, om de heerlyke omstandigheden te willen na zoeken; tot welke ik meyne dat de Verbeeldingen in Prenten het krachtigste zyn. Hier toe heeft men 'er omtrent de 800. uitgepikt, welke voor het Oude en Nieuwe Testament genoegzaam voldoen konnen; deze heeft men van geleerde vinding, doen zamen stellen, en van de konstige handen, des beste Meesters Romeyn de Hooge in 't Koper brengen; in dewelke buyten het oogwit boven aangeroerd, den dienst in de Kinderen in yders Godvruchtige Huyshouding haast zal vermerkt werden; de zamenkeetening der voorzeggingen, haare vervullingen, en 't geen daar op van groote Mannen gedacht is, werd meest van vyf by een geschakelt, en werd alzoo, het Prophetische, het dogmatike, en het Historieel in deze Konst-Prenten te gelyk aan 't oog vertoont.

De Kleedingen en Cieraden des Priesterdoms, den Tempel, de Heilige Stad, en alle de onderscheydene Volkeren, hunne Wapentuygen, Plechtelykheden, Boukonst en wat 'er meerder voor 't ophelderen van het oordeel des Leezers, nut kan zyn, is in deze Konst-Plaaten zorgvuldig waargenomen, en de byzondere verborgentheden in haare voorbeteekeningen net verbeeld.

Gelyk ook Mr. Romeyn de Hooge de verbeelde Konst-werken omstandig heeft verlicht met zyne Beschryvingen en Toepassingen.

Zodanig dat telkens de Lezer heeft, de gebeurde saak in Prent verbeeld, en daar by in gesnedene omstandigheeden de zamen-keetening van die geschiedenis, met zyne innerlyke geheymenissen, of voorseggingen op het toekomende, of ook de vervullinge van het voorzeyde, met zamen-keetening der voor-getuygenis, en teekenen des Ouden Verbonds met het Nieuwe, en wederom die van het Nieuw met de vervulling der Tyden.

Daar na heeft men het beknopt Dicht-konst-werk, tot behulp en indruk in de geheugenis.

Ten derden de geschiedenis met zyne bystoffen beschreven, en de zuyvere Text Gods, ons genadig nagelaten tot zyner Eere en onzer Zaligheyt. AMEN.

OPDRAGT

Aan de Wel-Edele Hoog Achtbaare HEEREN,

DE BEWINDHEBBERS

der ALGEMEENE

Vereenigde OOSTINDISCHE Maatſchappy

TOEGE-EIGEND.

MYN HEEREN,

Johan Huydekoper
Johannes Hudde
Johan de Vries
Mr. Jan Corver
Mr. Nicolaas Witzen
Jacob Jacobſz. Hinloopen
Pieter de Graaf
Mr. Gerrit Hooft
Andries Bernard

Mr. Willem van Dam
Mr. Joan Geelvink
Mr. Caſper van Collen
Pieter Rans Valkenier
Jeronimus Velters
Roelof Elbo
Pieter de Wit
Mr. Harmanus Geerling

Mr. Gerbard Hogeveen
Arend van der Waÿen
Mr. Willem Schade
Abraham l'Eſtevenon
Hugo van Streyen
Mr. Wouter Valkenier Jacobſz.
Willem Carel Riperda
Hendrik van den Blocquerie

Alder voortreffelykſte HEEREN,

Et Woord Gods, met zyne vinger als een overtuigende waarheid in onze herten geſchreeven; aan zo veele heilige Aerts- en Oudvaders ingeboezemd; van zo veele Waarmonden in haare voorzeggingen van onzen Heiland uitgebazuind; van zo veele

veele grooteHemelbooden verkondigd;en van zo standvastigeKruisgezanten met dierbaar bloed betuigd; dat alderwaardste kleinood werd aan uwe wel Ed: opgedragen. Niemand is dit werk meer eigen. De zucht, die altyd in myne Heeren heeft geblonken, tot voortplanting van de waarheden, in deze heilige bladen bevat, noopte my daar toe aan. Het arme Heidendom, of van Mahometh misleid, of van 't Pausdom geblinddoekt, leed min aan 't roosten der brandende middellyn-Zon aan de ligchamen, als door deze verkeerde Leeraars aan haare zielen. Die Zendelingen loerden op de schatten, goud ende juweelen; niet op de zaligheid der nieuwbekeerden: tot dat voor een eeuw uwe manmoedige Zeehelden, 't spoor der Maranen opzeilende, de Spaanse trotsheid, bloeddorst en dwingelandy, tevens met de Pauselyke wonderkraam, ondanks Lojolaas looze hardnekkigheid, deeden verstuiven, en den Indiaan bevryden van 't jok dat hem drukte, die te gelyk zag een schoonder zonnelicht opgaan. De volkeren, adem scheppende van die opgeblazene knevelaars, leerden de zaken van de schyn, de waarheid van de waan, 't weezen der Godsdienst van de grillen, de kennis van de poppenwinkel onderscheiden. Zy omhelzen de Maatschappy, met zo veel dank, als ze begrypen schuldig te zyn aan die, welke haar leven beveiligen, haare zeeden verbeeteren, en haare zielen behouden. Zy openen haare ooren met gretigheid, om de wonderen der verscheide tyden des Heeren te zien: maar terwyl de ooren in dezen Bybel met de oogen geholpen worden, zal de indruk grooter zyn op hare gemoederen. Die Volkeren, de vinders der zinnebeelden, zullen onze verbeeldingen, na haare trant gevormd, lichter vatten, en beter bewaaren in hare herten, wanneerze de geschiedenissen, en 't heil welk daar uit vloeit, in ordre gedrukt zien aanwyzen by de verhaalde zaaken. Zo ziet men in de Toeëigenprent die EdelmoedigeMaatschappy beezig met hetgeslotenBoek van 't Lam,'t welk zyne zeven zegelen nu verbrooken heeft, aan de nieuwe weereld toonen. Zy is met een schelpvis, helm en wapen verzeekerd tegen de nyd, Hercules pylaren verre voorby,en in zo veele nieuwe Ryken,onbekende Zeën, en afgelegene Oorden door geboord, om daar 't heilig licht op de ware kandelaar te doen schynen, en hier de vereenigde Staat, onder wiens beukelaar zy gedekt is, tegen de fiere en vruchteloze ondernemingen der Fransen te verryken met den overvloedshoorn van de winsten, die zy de ingezeetenen doet ontfangen. Uwe Aldervoortreffelykste Maatschappy voert oneindige werken van onze Borgerschappen, dieze met baaren gelde betaalt, van hier, met zo veele kielen, waar op zo veele brave Helden haar geluk zoeken, en ryk t'huis komen, en brengt de kracht van reukwerken, stoffen, kostelykheeden, en kleinodien te rug, dieze ons na onze eigene drift,en niet hoger,doet betalen. Hier is ze naast het Vaderland,zo wel als by de Tegenvoeters, een Moederqueekster der welvaart. Zy zal het ook blyven, ja moet het ook onfeilbaar blyven, om dat zy is dat gezeegend werktuig van de Godheid, om uit te voeren de gewisse voorzeggingen, die ons in deze heilige bladeren werden verkondigd; namentlyk de volheid der Heidenen in de schaapskooye van het Lam Gods, 't welk de Messias is, in de boeken Gods voorzegt en vervuld, die zyne uitverkorenen uit alle zyden zal tot hem vergaderen, en daar toe gewisselyk, Aldervoortreffelykste Heeren, u zeegenen met alle wyze en heilige raadslagen, tot uitvoering van zyn wit, zynde de zaligmakende kennis van zyn oneindig drieëenig Weezen, 't welk uwe Voortreffelykheeden zeegene en verheerlyke nu en altyd.

Uwer wel Ed: Gr: Achtb: Voortreffelykste Bestierings Alderonderdanigste Dienaar,

J. LINDENBERG.

De

De Lof, 't Vermaak en de Nuttigheid der Etſt en Teken-Konſt tot

V O O R - R E D E N

Dezer Roemwaardige Bybel-Prenten in Veerzen uitgebreid door den

Gods-Geleerden Heer FREDERIK van LEENHOF, *Predikant tot Swol.*

'T ONzienlyk, Eeuwig, en Volmaakt oneindig WESEN,
God, die 't zigtbaar uit 't geen niet wierd gezien voor dezen
Te voorſchyn in zyn tyd en ord're Sierlyk bracht,
Tot blyk van zyn Verſtand, en Goddelyke kracht,
Die 's zondaars Geeſt leid na zyn ord're der genaden,
Door zinnebeelden, waar in hy zich zoet kan baden,
Beſchilderende 't brein met al dat Liefde en Trouw,
By menſchen afmaalt; die zyn Duiv' en dierb're Vrouw
Verquikt in 't Woord door Schilderyen van de Waerelt,
Dat groote Leertoneel, die dekt en ſiert en parelt.
Zyn Bruid naaſt hem geſtelt in 't Geeſt'lyk Heiligdom,
En krachtig geborduurt voert door de Waereld om.
Wiens Zienders beelden, door d'inbeeldings kracht, de zaaken
Van laat're tyden, met een Schilder zoet vermaaken,
Ter Nut en Zaligheid, voor d'oogen van den geeſt,
Van Moſes tyden af, op hooge trant en leeſt:
Zo dat de Schrift wierd' vol van teek'ning zyner Werken,
Van Oordeel, en van Heil, om 't Heilig volk te ſterken.
Die zelve God verwekt' ook Schild'ren van 't begin,
Die elk zyn werken, naar de neiging van haar zin,
Zeer leerſaam naar de Konſt, voor volgende geſlagten
Afmaalden, en zich hoog door teek'nen deden agten,
Die neigt nu myn gemoet, dat ik na 's Digters maat,
De kragt der Teekenkunſt (zo ver 't verſtant my gaat)
De Nazaat toon'; op dat haar nutte en vaſte trekken;
Geen haat en afgunſt: maar de liefde mogen wekken,
En 't alles trekken tot haar lof en held're glans,
Die over al in 't oog kan ſchitt'ren, die bykans
'T gezigte blind maakt van die Tekenkonſt verzaaken,
En Bybel-ſtof, vertoont voor 't ooge, derven laaken.
Zulk een Geleerd' is dwaas, die Bybel-prenten ſchent.
De konſt geen haater heeft, dan die ze niet en kent.
Die port my aan, dat ik het goed mag openleggen,
Dat in deez' Prent-konſt ſchuilt: 'k begin dan op te zeggen,
'T geen teek'ning, 't geen het Werk des grooten Meeſters raakt
Die hier door kragtiger, dan ooit het oog vermaakt,
Van Kenderen der Konſt, in Vinding, Ordonering,
In Houding, Redding, in Sieraden en Pallering,
Met vaſte Wysheid, en goed Oordeel van zyn brein
Geëtſt tot ſtigting, en genoegen van 't Gemein,
Dat nooit, uit eenen Geeſt, geſchikt na d'aard der zaaken,
Zo goede Prenten van den Bybel heeft zien maaken.
De kragt der Tekenkonſt, haar nut en groot vermaak
Is algemeen, zy mengt zig vaſt in yder zaak.
'S is d'eerſte naar het licht en 's Hemels glans t'aanmerken,
En toont al-om haar grond in d'ord're van Gods Werken.
De ſchaduw teekent, van de Zon of vlam gemaakt,
Het gladde Lichaam, kaatſt de beelden af, men raakt
Aan 't maalen door 't gebuig van 's lichts zeer fyne ſtraalen,
Die ons op nieuws in 't ſchoon der Schepſelen doen dwaalen.
'T zy ver of van naby, naar flaauw of kragtig licht,
En ſchaduw werd het oog zeer Wonderlyk geſtigt,
'T welk 't voorwerp anders ziet met veel veranderingen,
Na d'Afſtand, en het Punt des oogs de trekken dwingen.
Wat Schilder-geeſt werd niet met luſten aangedaan,
Om 't geen hem ſchoon is, ſtaag te doen voor d'oogen ſtaan;
'T zy hy door trek alleen, krion, of met penſeelen
Vol verw 't gezigt in kracht wil voeden, en wil Streelen:
Ten einde 't geen men niet kan zien, dan op zyn tyd,
Steeds ziet door ſchaduwen in Oly geconfyt.
Veel' duizend zaaken doet die Konſt zeer lang aanſchouwen,
Daar van 't ons nodig is de heug'nis t'onderhouwen,
Geen Konſt, geen Wetenſchap, nog Godsdienſt zelfs kan ſtaan,
Die zonder Teek'nen niet zou quynen of vergaan.
In Zinneteekens beelden af d'Ægyptenaaren,
En dieren, 't geen 't Geheim, en Godsdienſt zou bewaaren:
En het vernuftig en vermaarde China plant
Door teek'ning Godsdienſt, Taal en Wetten door haar Land.
Ons geeft ze letters, en dus and're aan and're Volken,
En Cyfertal, en korte Teekens, die voor Tolken
Verſtrekken konnen, aan de welke afwezig zyn,
En leeren zaaken aan de jeugt in zulken ſchyn.
De Teekenkonſt toont ons de Steden, Huizen, Schepen,
Caſteelen, Dieren, al wat Hemel heeft begrepen,
De Reize, Jacht, en wat ook d'Oudheid is, werd beſt,
De Leerling voorgeſchetſt, die zelv', op 't allerleſt,
Ziet, dat na veel gepeins, hy haaſt zo meer kan leeren,
Dan anders langen tyd by Meeſters te verkeeren.
Leer Antoninus, leer Trayanus zuil verſtaan:
Leer 't Prieſterdom, en Joods 'Outheden op de blâan
Getekent, aan de Jeugt, die zal, naar recht doorbladen,
Bevinden dat die Konſt heeft 's Leerlings kortſte paden.
De zeden en 't gedrag, gebreken en de Deugd,
'T beſtier der zaaken zyn wel eer geleert de Jeugd
Door zinneteekening; de beelden en d'opſchriften,
Der Oude ſtrekken; om het waar van 't vals te ſchiften.
Wat is 'er Outheid uit de Penningen gehaalt,
Doch eerſt ter proef door kracht der Teeken-kunſt gemaalt,
Die altyd kragtig 't hoofd op ſtak, en hier aangroeide:
Wanneer de Wetenſchap, en kennis doorgaans bloeide.
Een Teekenaar ziet God zyn' Werken anders aan,
Als and're, die zomtyds daar van niet meer verſtaan,
Dan 't onvernuftig vee. Die kinders recht wil queeken,
Die leer haar Teekenen: men zag wel eer geen teeken;
Maar Koning, Prins, en Vorſt en Groote van een Staat
Hier in geoeffent, die ook eer en geld, naar maat
Van haar beproeftheid deelden uit aan goe verſtanden,
Die agting vonden, en vermaak in haare landen.
Zulks heeft ons Nederland en Vlaanderen geleert,
Zulks Vrankryk; en die in Italien verkeert,
En d'Academien beſchout vol braave Mannen,
In houwen, gieten zaam met Schild'ren aangeſpannen,
Zal zat zyn van vermaak en toeſtaan dat de Konſt,
Van ons geroemt, noch meer dan d'andere vind gonſt.
Hoe waardig is 't dan, als men al zyn' levens kragten
En kennis, uitgebreid te voren, groot om agten,
Te koſt lecht; om al 't geen behoort tot Bybel-ſtof,
Voor 't oog te maalen, het verdient de grootſte lof.
De Schepping, Luſthof, 't Land van Abrahams geſlagte,
Dies Vaders reizen, en der Nazaat, 't hoog geagte,
Ægyptus, Syrien, en 't een en 't ander Land,
Zeer wel gelegen, naar het Kaartenryk-verſtand,
En ſchikking van den Bouw, en Boomen, Planten, Dieren,
Met d'Oudheid van den Staat en Kerk en kryg, en 't vieren,
Van Feeſten, 't Huisgezin, en Fabels naar de Wet,
Te maalen, daar voor is de grootſte Prys gezet.
Wat maakt ge van de Hutt', en Tempel en haar Vaten,
Gereetſchap, Kleederen; zo niemand op de platen
Zulks ëtſt, en alles net dan afdrukt op 't Papier?
De Teek'ning geeft aan 't Werk van Moſes regte Swier.
Zy leert vermaaklyk, kort, en klaar (wie kan 't recht loonen)
Hiſtorien der Schrift, noodzaaklyk te vertoonen.
Men maakt ze in 't recht moment, men doet z' in ord're ſtaan;
Men beeld de Paſſien, toont Werklykheid, doet gaan
De hand op 't Tafereel; om Landaard, Outheid, Zeden,
En krooſt en ſweming; en wat meer is, na gôe reden,
In regte Houding voor het oog te toonen net.
De Boeken wyken voor het Schild'ren na de Wet,
Als 't al kon zedig zyn, en kragtig, en verſtandig,
En Sierlyk, Ryk, en net van ymand, die recht handig
En keurig is in 't werk; men zou ſomtyds door prent,
Een Text meer zien verklaart, dan men door boeken kent.
Schoon 't noodig blyft, hoe goed, daar mêe te vergelyken,
'T geen brave Schriften tot opheld'ring ons doen blyken.
'T is wel gebeurt, ook my, dat Schets' of Prent aan 't ligt
De meining bragte van 't Prophetiſche gezigt.
Maar elk zy ver daar van, dat Prent en Schilderyen,
Wel meeſt verkeert gemaakt, tot Godsdienſt zyn te lyen.
God werd in geeſt alleen, en Waarheid recht geëert,
Geen Prente bout 't Geloof, dat God inwendig leert.
Maar kan, als 't lezen, ons, door Godes geeſt, ontſteken
In liefd', als men zo leert ontdekken de gebreeken,
En hier en daar de Schrift, en Zienders klaar verſtaat,
Een wys Man laakt 't misbruik: maar houd de Middel-maat.
De nutte Maal-konſt dan, Navolgſter der Natuure,
De ziel der Borger-ſtaat, maakt dat veel' eeuwen duure
'T geen nut voor 't Mensdom is verſtaan, en ook bewaart,
(Zelfs leer' en Deugd zyn veel met teekening gepaart.)
Die dan tot Kryg, tot Vrêe, tot Staatzy, Land en Steden,
Tot Bouw-konſt, Outheid en Hiſtorien kan treden,
Is by de kenners door zyn' Konſt beminnens waart,
Draagt weg de roem, het hoofd met Lauweren gepaart,
En 't mag den kenderen wel klaar en kenbaar wezen,
Dat zo een Werk met recht voor and're werd geprezen,
Daar hier en daar men wat uit andere Meeſters haalt,
En met gezogte konſt, of 't paſt, of niet, maar praalt:
Ontfangt Liefhebb'ren dan, dit Konſt-Stuk van de Werken
Van Heer de Hooge, Waart in Ooſt en Weſt 't aanmerken.
Vermaak u geeſt hier in, en wenſcht den Werker toe,
Dat God zyn God zy: dat hy nooit van loopen môe,
De Kroon mag vatten van die Zaal'ge Stervelingen,
Die al Gods eeuw'ge Lof in 't Heiligdom opzingen,
Van Moſes toegejuigt, en van de Ziend'ren rey
Verwelkomt, van het Lam gezegent in 't geley
Van vaardig' Eng'len, met genot, den Throon mag nad'ren,
Van 't pit der Bybel-konſt in geeſt, met d'oude Vad'ren.
En elk een, die door-blaad die ryke Bybel-Stof,
Geëtſt door een ROMEYN; en tot zynen dobble Lof
Beſchreven zinryk en die zich door korte dichten,
Van d'Heer de VOS gemaakt, vol kragt en merg, wil ſtigten,
Hy voel Gods liefd' en vrê, die 't herte wonder ſtreelt,
En zie hem, als hy is, verzadigt met zyn Beelt.

OP DE ZELVE.

ROMEYN U Edele geeſt, bemind by Konſtenaaren,
Werd hier door LEENHOF ſchoon en kragtig uytgebreid;
Wanneer uw Bybel-ſtof, die 't oog en 't herte vleid
Aanſchouwd werd, in dees welgelukte blaaren.

J. P. ZOOMER.

N A A M E N

Der

HEEREN EN LIEFHEBBERS,

Die tot deze

K U N S T-B Y B E L S,

Hebben ingetekent.

Abraham Bakker, *Raad der Stad Amſterdam.*
Johan Bakker Corneliſz., *Gedeputeerde van de Admiraliteit in Zeeland.*
Jan Rouwenhof.
Jan Bakker.
Dirk van Doeyenburg.
Van der Hoogt, *Baljuw van Amelveen.*
Chriſtiaan van de Blocquery.
Abraham Kappelen.
Carel van Erpecom.
Chriſt. Tirrion, *Doops-gezinde Leeraar.*
David van der Plats.
Gio van Bobbert.
Chriſt. Chriſtofferſen.
Harmen Heilig.
Dr. Ernſt Willem Weſtenberg.
Frederik van Leenhof, *Predicant tot Zwol.*
Ameldonk Blok.
Gerhard Hilken.
Hendrik de Ruc.
Dr. Locquet.
*H*elena Brants.
Jan van Heiblocq, *Secretaris tot Buuren.*
*H*enricus Hoyius.
Jacob van Hoorn.
Jan Carſtenſon.
Joachim Morgenwekker, *Predikant tot Hamburg.*
Marcus Meiboom.
Pieter Corvinius.
Pieter van Uchelen.
Rembert Crombos.
Siewert van der Schelling.
Abraham Bluſe.
Aris vander Myde, *Advocaat.*
Jan Bogaart.
Steven Bogaart.
Charles Fontyn.
Frederik Eiſendorp.
Zuhim Captyn.
Arnoldus Vos.
Hoetueier.
Dr. Keerwolf.
Winold Muntz.
Jan Everard Graaf.
Jan Cramer.
Eldert Vredenburg.
Hendrik van Beeſt.
Hermanus Arclens.
Bernard Smid.
T. Boom.
C. A. de Rudcke.
C. Steurenberg.
Chriſtoffel Viſſer.
Gerhard Boeken.
Fredrik Veltkamp.
Jan vander Doos.
François Hillegaart.
Gerhard Mol.
Dirk Claſen Aarent.
H. Bou-Meeſter.
Everard de Burlet.
H. Hulſemeijer.
Harmen Pelſer, *Schipper op Oost-Indien.*
Harmanus vander Linden.
Jan Eggerſen.
Jan Nieutyd.
Yſak Smit.
L. Norel.
Jan Monk.
Jan Neder.
Yſack Pieterſen Hulk.
Outger Burrius.
Nicolaas Caldenhoven.
J. Pieterſen Zoomer.
Willem Cramer.
Willem Stout.
Jan Stoel.
Van der Steur.
Salomon Soete.
Pieter Seyers.
Pieter Schenk.
Jan Richelman.
R. R. Bakker.
Philip Paulus.
Pieter Sluiter.
Laurens Berggraaf.
Marten Struik.
Marten Lutjeman.
T. Pieterſen Kivit.
J. Dirkſen Droſt.
Jan Zagers.
Coenraat Wevering.
Simon Sybrantſen.
Reinier Karſten
W. C. de Jong.
Pierre le Norman.
Pieter de Lange.
Martyn Coenraat Peterſen.
Andries Revendis.
Barent Bos.
Barent Peſtrop.
Harmen Wittemeyer.
H. Dirkſen Kerkſtroom.
Carſten Jacobſen Mom.
C. M. de Ruyg.
Chriſt. van Heulen de Jong.
Hendrik Kramer.
Harmen Lindeman.
Chriſtiaan Hartonc.
D. Stueit.
Dirk van Nommeren.
Coenraat Reiken.
Egbert la Fevere.
Harmen Hulſemeijer.
Coenraat Bruin.
Elias Viſſer.
Cornelis Brouwer.
Laurens Barens.
Cornelis Valk.
Cornelis Hendriks.
Chriſtoffel Vaſt.
Chriſtoffel Chriſtoffelſen.
Chriſt. Kerremeijer.
Adam de Raat.
Benjamin Wieze.
Dipering.
Frans Poſt.
Jan Knark.
Frans Hanſing.
Jan Huiding.
Fredrik van Doorn.
Jacobus Schut.
Harmen Schot.
H. Paulus.
Jacobus van Ouen.
Jan Kramer.
Hendrik Pieterſen.
Jan van der Fluit.
Hendrik de Wolf.
Andries Simons
Jacob Olrig.
Andries Andrieſſen de Rudeke.
Jan Elsburg.
Andries Baarens.
*H*ermanus *H*oeneker.
H. Pieterſen.
Jan Schreven.
Harmen Engelbert.
Hendrik Konink.
Jacob Lutjeman.
Hendrik Tieping.
Hendrik Kroeſe.
Jan Wigman.
Jan Hendrikſz Brugman.
Jan Droſt.
Jan Koerten.
Harmen Grypencarel.
Pieter Hupelius.
Paulus Sagers.
Paulus J. Ogelweg.
Jan Kampen.
Jan Ogelweg.
Jan Ravensberg.
Willem Cramer.
Juriaan P. Gelu.
Cornelis Hubertz.
Jan Jaſperſen.
Jacobus Roelofzen
Jan Weſterhout.
Hendrik Ladiges.
Laurens Barens Brot.
Andries Bos.
Laurens Scherm.
Matys van Reip.
Matys Bos.
Marten M. Timman.
Tomas Wallis.
De Wed. Pieter Arentſen,
Cornelis van der Seits.
Maria Magdaleena van Riet.
T. J. Kortlant.
T. Wilthagen.
Suſanna van Wullen.
Sara Fabi Wed. Lekeling.
Maria Baaclerot.
M. *J*ooſten.
Maarten Cornelis.
*J*udikje Koſters.
Ida Hendriks.
Hilletje *J*acobs.
Barbera Born-Meeſter.
H. Hendriks.
Harmen te Naarde.
Albert Andrieſſen Coolmans.
Ieken Dirkſen Tyling.

Generale Notitie tot Narigt der geenen die tot deze Prent-Bybel ingetekend hebben, ofte genegen zyn de zelve te koopen:

Beſtaande eerſtelyk in

138 Kunſt-plaaten, waar door omtrent de 800 Hiſtorien van het Oude en Nieuwe Teſtament zyn uitgebeeld.
1 Plaat voor de Opdragt.
1 Tytel-plaat voor het Oude } Teſtament.
1 dito voor het Nieuwe } Teſtament.
5 Bybel-Kaarten, en eenige Finaalen.
Item de Voorreden in vers, door den Heer *Frederik van Leenhof*, Predicant tot Zwol.

De Generaale Verklaaringe tot deze Konſt-Prenten, zynde geſchreeven door den Godsgeleerden Heer *J. Banage*, Predicant tot Rotterdam, zal in 't Frans en Duits gedrukt werden, en te bekomen zyn op het einde van dit Jaar 1703. op dat een ieder de zelve konne bekomen, om tuſſchen de bovengenoemde Bybel-Prenten in te binden.

't GEheel Al van God alleen, uit liefde tot de Schepſelen, in ſes dagen geſchapen, is in Hemel en Aarde, by gemeene naam onderſcheiden, zodanig ontfangen, dat men by den Hemel zich verbeeld alles wat tot de oneindige uitſpanning toe, van de lucht af, opwaarts ryſt, houdende rondom de Vyer, Lucht en Aardkloot vaſt, elk in zyn eigen beweeging en te zamen met een gelyk duurende ſwier in ordre ſtaande, 't Vyer boven alles nederdalende met de gematigheid van de lucht, tot invloeijing in de levende dieren, planten en alles, de Aarde en 't water ontfangt die invloed en beantwoortſe met uitvloeijing uit haar zelven. Zo wonderbaarlyk wys, zo oneindig in zyn groote, als in zyn kleinte, oneindig in zyn deeltjens kleyn, en wederom oneindig in zyn uitſpanning groot, van een Eeuwig, goed, wys, en Godlyk weeſen beſtiert, bewaart en gequeekt, van al dit groot geveyrt, ſchynt het laatſte Schepſel ver boven al de reſt begenadigt, al het Godlyk werk nagezien zynde wierd goed gekeurt, en de Menſch tot beſpiegeling van de Godlyke Wysheid, en Beheerſcher van dien omſlag, laatſt daar in uit Aarde geſchapen, Man en daar na uit den zelven de Vrouw, die uit de ſtaat der onnoſele geluk zaligheid, haar zelven door de ſlang verleid, en malkander bedriegende, vervielen; tegen gaande 't geen haar goedertierene Schepper, zo ſcherpelyk verboden had, willende haar reden bederven door hovaardige nieuwsgierigheid, eetende van de verboodene vrucht des booms, aan de welke de kenniſſe van goed en quaad hing, een behaagelyke vrucht en verdoemelyke naſmaak; de wederſpannigheid droeg de ſtraf met zig. 't Hof van Eden, dat wonderlyk verblyf, moeſten zy ruimen, en in de aarde tot ſtraf verdoemt, met ſweet arbeydende, ſmertelyk voortqueeken, op een rampſalige manier, die de nakomeling aan en over zetten, de verderfelykheid, zonde en dood. Dezen Adam met zyn Eva, ziet men hier in haar gelukzalige ſtand, Godlyke in haar alderminzaamſte verzameling, en weinig tyds na des eenen, en des anderen ſchepping, met dit byſchrift ORBIS per Creationem inſtitutus. De Waereld door de ſchepping ingeſteld. De plaats alwaar de groote vloeden in 't Paradys geloofd werden ſamen te hebben gevloeit, is in deze kaart vertoont, na de nieuſte en de naaſte gedachten der God en waereldkundige. De nazaten van deze Adam wierden ſtraks in tweederley zoorten geſcheiden, van Cain ſcheen 't verkeerde en boos geſlacht in weelde, macht en getal verre de naſaten van den vermoorden Abel te overtreffen, uitſpattende tot zo veele grouwelen, dat het God behaagde zyne rechtvaardige ſtraffe over de ondankbaare te oeffenen, Seth, Enoch, Noach oeffenden 't preeken van Gods heyl en naderende ſtraf, zo wel als 't Prieſterdom, maar de laatſte ziende de heilige vlyt, zo vergeefs aangewend in de boet preediking, timmerde door Gods bevel, een wel gedekt groot ſchip, in welk hy zyn ſtam, en voorts van alle reine en onreine, vliegende, kruipende en gaande dieren elk na zyn geſlagt bergde om t'ontgaan de Zondvloet, door welk de Waereld onderging. Deze ſtam bewaarde Gods woord en bracht in zyn zelven de beloften van 't Zaat, dat den Slang zyn kop zou verbryzelen, over in de nieuwe Waereld, zo ziet men hier dien Ouden Vader Noach uit zyn Ark gegaan, die op de toppen van Ararad bleef ſtaan, dankende God voor die wonderbaarlyke verloſſing, die met een heerlyke nieuwe Genade wierd bekrachtigt, wanneer hem de Godheid beloofde door den reegenboog, dat deze Waereld niet meer door 't openberſten der hemelſche en aardſche Water-wellen zou ondergaan. Dus ziet men die verlooren Waereld in zyne zonden gewaſſchen, en de zegen der verloſſing tegen Adams ſchepping over met de byſchriften van ORBIS per diluvium deſtitutus. De Waereld door de Zondvloet verlooren. Sem de eene Zoon bragt voort twee Jaar na de Zondvloet Arphaxad deze na 35 jaar Selah, die na de Zondvloet in zyn 30ste. jaar Eber, welker namen en jaaren van voortteeling voorts zo volgen

Eber	34	Heugy	30
Paleg	30	Nahor	29
Rehu	32		

En Thare die in 't geheel leefde 205 en alzo ging Abraham Tharees Zoon uit Meſopotamien na Palæſtina in 't jaar na de Zondvloet 427. 'T menſchlyk geſlacht was in die tyd voort geplant van Babel tot Mizraim of Egypten, van welk Cham, Chanaan, Mizraim en diergelyk de naam droegen gelyk by na over al geſchiede van de Overſten der Geſlachten; welke hier te zien zyn in deze Kaart. De Godsdienſt was in kragt, zulks ziet men uit de Egyptiſche, Palæſtynſche en Nabuurige Koningen, zo wel als uit het Koningryk en Prieſterdom van Melchizedec, dog dit Koninkryk van Vreede hield onder den waren dienſt van God, zo wel niet of Chams nazaten, de hovaerdy der Waereltſche, en loosheid der Geeſtelyke machten voerde in een Opper-mogendheid in 't een, en de Afgodery, God-ſpraak, Duivel-jagt, en Heilige Konſtenary greep op verſcheide manieren Gods Kerk aan, byzonder in de dagen van Thare, wanneer de dwingelandy der Babyloniſche Opper-mogendheid over al de nabuiren heerſchte, en zig zelven door de vleiery der Onderdanen Gode gelyk achte, ja zig zelven liet aanbidden. Noach leefde 953 jaar, en zo wierd Abraham gebooren, twee jaar na de dood van Noach 352 jaar na de Zondvloet, zoo dat die Heilige Vader Abraham van zyn Vader, en die hooger op wel onderweezen, kon weeten, 't waar onderſcheid tuſſchen de ware en de valſche Goden, den waren en afgodiſche dienſt, welke op Noach zuiver afgedaalt, en alzoo in ordre kan nagegaan werden, zo teelde Adam in 't jaar

van zyn Schepping	130	en ouderdom 130	Jared	622	162
Seth van de Schepping	235	105	Henoch	687	65
Enos	325	90	Methuſalem	874	187
Kenan	395	70	Lamech	1056	182
Mehalëel	460	65	Noach	1656	600

ORBIS
Per Creationem
Inſtitutus.
Adam en ſyne Schepping

Per Legem
Conſtitutus.
Moſes en ſyne Wetgeving

ORBIS
Per Diluvium
Deſtitutus.
Noah en ſyne Dankſegginge

Per Chriſtum
Reſtitutus
Chriſtus en ſyne Verloſſing

MARE MEDITERRANEUM
NATOLIA.
ASIA MINOR.
BITHYNIA.
Paphlagonia
Galatia
Cappadocia
CARIA.
LYCIA.
PICIDIA.
PAMPHYLIA.
CILICIA.
Rhodus
CYPRUS
Paphos
Salamine
Famagusta
Pontus Euxinus
Chalcedon
Nicea
Pergamum
Cyrenaica
Syrtis minor
LIBYE.
HAMMON.
CHAM.
MISRAIM.
Alexandria
Cairo
Sues
Aphroditas
Abyssi na
Coptos
Ptolemais
Libanus
Tyrus
Sidon
Antiochia
SYRIA.
CANAAN.
JUDÆA.
Jerusalem
Sodom
Mare Mortuum
Damascus
Galaad
Cedar
Palmirene
SUR.
ARABIA
PETRÆA.
Amalec
Adrach
Dumamasani
ARABIA DESERTA.
Rhabam
SABEEI.
ARABIA FELIX.
Bengebre
Beduu
Circan
Tehama
TEHAMA.
Hadramut
Babelmaddel
Mackeran
Seger
Oman
Rhegma
HAVILAH.
MARE SAMPSUCH olim RUBRUM
MARE PERSICUM
MARE ARABICUM
ARMENIA MAJOR.
Rhodope
Ararad
Gordyen M.
Taurus Mons
Architaurus Mons
MESOPOTAMIA
EUPHRATES.
GAUZAN.
Nisiba
Charra
Haran
Dedan
Accad
Ninive
Adiabene
Calacne
Babylon
Ctesiphon
HUR.
HUS.
LOB.
CUS.
BABEL.
CHUSESTAN
ELYMEI.
KISSIA.
ELYMAIDE.
PERSIA.
Ecbatana
Chorasa
Sablustan
Candahar
FARS.
KHERMAN.
Cirear
Matteran
Tatta
Guzuratte
SEM.
INDIA.
JAPHET.
MEDIA.
MARE CASPIUM olim SALA
Circas
Astrachan
Utsurtise
Calmuc
Kalmac
Karacatay
Agathai
Hajacam

Blank inserted to ensure correct page position

Uit deze Nareekening kan men zien de zekerheid van 't bewaarde Priesterdom, en de overgaaf van de eenen Heiligen Vader aan den ander omtrent de gebeurde wonderen en waarheeden, die verre ook boven ons moeten in konsten, wetenschappen en wysheeden hebben uitgesteeken, wyl zy van zoo langen leevenstyd waren, 't geen ons niet ongelooflyk moet voorkomen. Eerstelyk om dat God wilde door hunne lange leevensdraat bevorderen, de voortzetting van het menschelyk geslacht, ten tweeden om dat zy waaren van schoonder gestel, zynde zo by na onmiddelyk van Gods hand afgekomen. Ten derden om dat ze zeer zuiver, matig en zeedig leefden. Ten vierden om dat ze beter voedzel namen, welk ook mogelyk in kruiden, vogelen en dieren gezonder, edder, en onbedorvener was, als na de Zondvloed. Ten vyfden om dat zy zeer gerust, boven de driften, gematigt haar zelven bestierden, zonder anders als hare eigene quaalen zelf te kennen, en zelf haare swakheeden en ongezondheeden te baat te komen, gehoorzamende haar ouder, gehoorzaamt van haar jonger. Boven al was dit lang leeven nut om de belofte, aan 't vervallene menschdom gedaan, na de rampzalige misgreep in 't Hof van Eden, van mond tot mond over te leeren aan de Nakomelingen, welke door de vertelling van Adam, en na hem van Seth; kennis hebbende van de staat der volmaaktheid, waar in zy geweest waren, gestadig op de herstelling van die gelukzaligheid vlamde, t'elkens meinende dat een nieu gebooren, die Verlosser zoude zyn, welke te gemoed gezien wierd. Tot Abraham was deze gedachte zelf voortgezet, die in Isak een ander verbond met zyn God inging, door welk het volk, uit zyn kind voort te spruiten, van de meeste andere volkeren aan het lichaam onderscheiden wierd door de besnydenisse van welke in korte tyd, Jozeph tot alle Vorstelyke Eer in Egypten verheeven, dit geslacht in dat land wierd ingenomen, alwaar het te sterk uitstraalende, van den inboorling met harde slaverny beswaard wierd, met 70 zielen in Egypten gekomen zynde, bleef daer 210 jaaren, tot dat geindigt waren die 430 jaaren die God Abraham voorzeit hadde, en was tot 600000 man, volwassen van stand aangegroeit: die met veel vee en toestel wonderbaarlyk door Moises geleid zyn uit dit land van dienstbaarheid, gered door de Zee met de neerlaag van Pharao en zyn Leegers, die in de baren smoorden; vry zynde van die vervolging, wierden zy tot een gemeene best onder die groote Wet-geever, die men hier ter zyde onder aanziet, ontfangen, de twee steene taafelen op den berg Sinai van Gods eigene hand, met andere burgerlyke Wetten, en Godsdienstige plechtigheeden. Ja de Godheid die zich plaatzelyk scheen, onder den donder te laaten hooren, deed zich als zienlyk op tot troost en dienst van zyn Volk, boven de verbond Ark, en in de wolken vuyr Colommen, dit werd door woorden verklaart ORBIS per legem constitutus. De Waereld door de Wet gevestigt; Zo leefde dit Volk van God vol zegen, overladen van overwinningen, Meester van het beloofde Land Chanaan, tot schrik der Koningen en Volkeren, die eenige onder haar bleeven, en eenige rondom haar met vrees dienden, gelukkig zo ze de zelve, byzonder haare afgoden en godloosheeden uitgeroeit hadden, maar in de weelde tot zonde van allerlei uitspoorigheeden uitgeborsten, oneenig onder haar zelven, slof in haar Godsdienst, vervielen ze tot swaare slaaverny, tot dat ze door eenige richters herstelt, een priesterlyke Regeering aanhingen, van wien zy een Koning eischten, welke haar eerst redde, daar na als David tot dien zeetel wierd verheeven, heerlyk geacht en gevreest maakte, onder Salomon prachtig, ryk en overdadig wierd, den Tempel tot verbaastheid der omleggende Vorsten bouwde; Maar daar na in twee of meer deelen gespleeten, op de hooft-namen van Juda en Izraël voortging meest na hoereeren der Heidenen grouwelen en drek gooden, ondanks de Heilige waarschouwingen der Propheeten Gods, die haar overgaf in de handen der Babiloniers, wegvoerde na Persien en verder, hare Koningen in boeijens sloeg, haar Tempel en Hooft-stad Jeruzalem verwoeste, tot dat ze wedergekeert tot boete en leedweezen genaade vonden, om het vervallene weder op te richten, in welke goede stand zy zoo lang weder achter uit sloegen, tot zy onder de Roomsche macht bukten, haar Scepter en Wet uit Juda quyt raakte, tot dat de Silo quam, het waare Zaad der belofte, de Zoone Gods van eeuwigheid daar toe verkoren, om in dat vervallen Waerelds-ryk, zyn Geestelyk Koninkryk op te rechten; Die te Bethlehem geblooren wierd, van een Maagd uit Nazareth, een spruit uit de Wortel Jessé, na de Geslagt-reekening der menschen in een stal geblooren, in een kribbe geleid, van de Sterren aan geweezen, van de Herders gevonden, van de Wyzen geëerd, van de Boozen vervolgd, van de Jooden gekruist, zegenvyerende door zyn Dood, herstellende door zyn opstandinge, regeerende door zyn Geest, vertroostende door zyn Genade tot de vervulling der eeuwen, wanneer hy alles hebbende doen volbrengen na zyne Goddelyke beloften, die welke met een verzeekert gelove hem beleeden hebben, opheffen sal, en ze doen blinken als Sterren in zyn eeuwig Koninkryk, willende dat die, welke de Vader hem heeft gegeven, eens eeuwig met hem zullen heerschen; Deze zo lang gewenschte Messias, ziet men de laatste in de Kaart-plaat vertoond, in die blyde Herders nagt met dit byschrift

ORBIS per Christum restitutus.

De Waereld door Gods Gezalfde Zoon hersteld.

Alle de Landen rondom het Paradys, het Land Canaän, Egypten, Persen, Meden en verder met de twee Arabiën, de Eilanden der Zeën, en voorts alle de Oorden van welcke de Heilige letteren gewag maaken, ziet men hier dan aangemerkt, niet na de tegenwoordige Kaarten, maar na die reekeningen, welke naast met de Beschryvingen der verloopene eeuwen over een stemmen.

Beſchryving met getallen van

JERUSALEM EN ZYN TEMPEL.

Met hare drie Steden en vier Bergen: De Steden waren

JEBUS, Davids Stad, en de Dochter ZION;

De Bergen waren, MORIA, ZION, PEREG, en BEDZA.

Des Stads namen zyn

JEBUS, SALEM, JERUSALEM, HIEROSOLYMA, ELIA;

Van Adrianus nu Gutſume barec. of Heylige plaatſe.

ERUSALEM, ſomtyds de Heylige Stad ja de Stad Godts genoemt, en by veele Propheeten gebruykt om te dienen, tot een voorbeeld van de eeuwige zeegenſtand, van God in en met zyne uytverkorene verheerlykt, van het Ryke Chriſti, op deze weereld, de zeetel van het heyl, en den throon der heyligmaking, de ruſt en woonplaats der Heyligen, is een van de eerſte plaatzen in Palæſtina bekent, een Koninglyk Hooft en Hof-Stad. By Abrahams tyd, de Ryk-ſtoel des Konings Melchizedek, den Vrede-Vorſt, haar naam was aloud, met Jebus berucht, wierd daar na Salem van andere genoemt, eyndelyk Jeruſalem of vreeſt Salem. Met twee deelen geſcheyden, met een ringelmuur, ſchynt zy beyde die namen gehad te hebben, haar macht en aanzien was zo geacht ten tyden der overwinningen van Jozua, den Heyrvoerder en Opper-richter des Volks Godts, dat, wanneer die twaalf Stammen over de Jordaan getrokken waren, haar Koning Adonizedek, de andere Koningen rondom hem trok in een verbond, om, met gemeyne en zamen gevoegde krachten de Izraeliten, als een gemeen dreygend gevaar tegen te gaan, die van Jozua verwonnen zynde, wierd ook haar Koning gevangen, en door Jozuas bevel opgehangen; doch hoe zeer haar dit verlies drukten, zo ſchynt het, dat nochtans de Iſraëliten niet machtig waren, om de Jebuziten uyt hare Veſting te dryven, 't zy dat het de Godheyt beliefde die overwinning ten deele voor David te ſparen, of dat die plaats gelyk eenige andere, bleef een tucht-roede, mogelyk een erger-plaats van Afgodery, en Heydenſe zeeden voor de Stammen. Na veele dwerſſe gevallen, wierd het eene deel van David, den Koning over Godts Volk, gedwongen, vermeeſtert, en die Burgt Davids Stad geheeten, in welke zyn luſt wierd te woonen; gelyk ook daar na de tweede Stad onder David plooyde, te vooren van Juda eens ingenomen. Zion en Moria twee Bergen waren in haren ommekring beſlooten, op de eene als Davids Burg, hield die Koning zyn Hof-ſlot, op de andere wierd het heerlyk Huys gebouwt, daar men de Arke des Verbonds ſette, wanneerſe vervoert wierd; om den Godsdienſt by dien Koning als Gods Propheet en Opper-prieſter te plegen. Salomon bouwde in den ommetrek van Jebus, dien Goddelyken Tempel, een der prachtigſte wonderwerken des Weerelds, maakte veel grooter en netter ommekrits; en verrykte dit met zyn Hof-plaats en Hoven; Waterleydingen, Beeken, Fonteynen, en alles wat tot cieraad kon dienen, zo wierd dit de woonſtad en herberg, (zo't zo geoorloft is te ſpreeken) des Levendigen Godts. Wyl deze plaats was, de Zetel der Koningen, wierdze met veele muuren, ſtrykweeren, toornen en graften ſterk gemaakt, blyvende nochtans de Tempel de grootſte ſterkte.

Alle Schatten van 't bekende deel des weerelds wierden daar by een gebracht, Tyrus en Zidon, brachten haar toe alles wat uyt Europa, van Grieken, Latynen, Schythen, of Gallen over de Eylanden van de Middelandſe Zee kon komen, Babel, Ninive, en andere brachten daar, de voordeelen van de Euphrates en Tigris, en 't geen langs de Perſiſe Golf uyt Indien aanquam, Egypten, en Saba, langs de Roode Zee, de Nyl, en te land, al wat gantſch Africa opbracht, 't gelukkig Arabien, leverde alle haare Koopmanſchappen, Syrie den Libanon, andere wat anders door de verbinteniſſen van Salomon, en zyn wyd beruchte naam. Deze zo bloeyende Ryks Hoff-Stad, deze woonplaats Godts, komt in de handen van Rehabeam, dieze met alle laſten bezwaarde, ſtraks vervalt haar glans; tien Stammen ſcheyden van de twee, en haar opgeworpen Hooft Jeroboam, tot Koning geſalft, niet lydende, dat Jeruſalem onder Benjamin geleegen, de Hof-Stad van Juda, zou eens jaars meeſter zyn van zyn onderzaten, en dat de inkomſten daar na toe zoude vloeyen, bouwt Samaria, de welke als mede vryereſſe van Jeruſalems grootheyt, geſtadig met haar oorlogde, vroeg de Afgoden zelfs oprechten, en van andere aannam, door die burger-kryg wierd die Stad in krygs, en haare Borgers in ziels gevaar gebracht, in de Stad verliep de Godsvrucht; de Tempel wierd van eygen-baat, en 't Hof van welluſt bedorven; de grooten ommekring was zyn zelven tot laſt, de Koningen wierden belaagt, zommige gemoort, de Heydenen overſtroomden het platte land, alles werd in de uyterſte benaautheyt gebracht, doch telkens liet zich Godts goedheyt zien, vrome Koningen herſtellende, 't geen de booze verdorven hadden, veele Koningen ſtonden gelyk tegen haar op, zelf van Izraël ingeſpannen en aangelokt, Godts Propheten waken op, zy prediken tegen de grouwelen die 'er in zwang gingen, 't lukt haar zelden, doch echter ſomtyds het volk tot boete te brengen, dan erinnert zich de Godlyke goedheyt, zyne eeuwige beloften, dan zietze grimmig de baldadigen handel, tegen de inſtellingen van zyn Heylige Wetten, Joas breekt een deel van haar muuren, een ander bouwt weer andere, die verzeekert Zions Burg met water-graften, en nieuwe toorns, Uzzia, vind uyt alderley Storm-gereedſchap om de Veſtingen te beſchermen; Daar werd men van Rabſake, daar van Zennacherib aangevallen, de bitterſte hongers-noot, de peſt, en het oproer vermoordende ingezetenen, het uyterſte voor oogen ſtaande, ſtaat noch al, Godts genade open, een hemelſe overwinning laat zig van haare benaaude veſten zien, hondert duyzenden op een nacht verſlagen; Noch ſtuyt haar verſtokte boosheyt niet, men ſchend den Tempel, 't hoog Altaar werd weg gerukt, een Heydens maakſel werd in de plaats gezet; de Kopere Zee, verſmolten, alles bedorven, en de heyligſte ampten te koop, de verwyſtheyt meeſter, het onrecht op de ſtoel, de Afgodery op den throon, alle hoeken grimmelen van vreemde Beelden, alle de Hoogtens, Boſſen en Fonteynen

werden

Aanwyzinge der

VOORNAAMSTE GEBOUWEN.

1. Tempel trap.
2. Voorhof der Heydenen
3. Graft van Uzzia.
4. Nieuwe muur van Zimon Onier
5. Voorhof der Joden
6. Groot Vaat, Kopere Zee, Watervaten &c.
7. De kopere Kolommen, en Heylig Staketzel.
8. 't Voorhang en Heylige der Heyligen.
9. Park daar de Offer beesten opgevoert wierden.
10. 't Slot Antonia.
11. Zalomons Paleys.
12. Pompejus Renplaats.
13. Gouverneurs Huys en Kerker.
14. De Barst Toorn der Dochter Zions.
15. Oud Jebus.
16. Huys des Tabernakels op Gabaon
17. Davids Graft.
18. 't Hof der Helden.
19. Schoole der Heydenen.
20. Oude Poort van Jebus
21. Poort van 't Paradys, Of Thuyn poort.
22. Vrouwen Toorn.
23. Paleys van Herodes.
24. Oud Slot van Jebus
25. De Oude Beek
26. Fonteyne Jachrim.
27. Beestemarkt.
28. Paleys van Justitie.
29. Stads Baden.
30. Priesters Hoff.
40. Propheten Huys Zeminarium der Levyten.
41. De zes Fonteynen.

42. De Koninglyke straat
43. Priester straat
44. Rystraat van Rehabeam
45. Slagt huyzen
46. Wissel huys.
47. Hof der buytenlandse Levyten
48. Rooms Wagt huys.
49. Vismarkt.
50. Amphitheatre van Pompejus.
51. Ruyterwagten der Syriers
52. Koninglyke Graven.
53. Molochs Tempel.
54. Overbron.
55. Graf Christi
56. Toorn Zephina.
57. Hiskiæ Brug en Graf
58. Slot Antioch.
59. Crypta Chaldaim.
60. Schapen dyk.
61. Dal Benhimmon.
62. Jezaie Graf.
63. Rode Toorn.
64. Dal Toorn.
65. Schapen Toorn.
66. Mist Toorn.
67. Azaria.
68. Fhazel.
69. Tuyghuys.
70. Koningin Helenas Hof.
71. Berenices Hof
72. Slangen Zee.
73. Gabbatha.
74. Regthuys.
75. Fondament Poort.
76. Hananeel Toorn.
77. Ophel Toorn.
78. Davids Poort.
79. Ephraims Poort
80. Opper priester Poort

Aan SALEMS-Stad: (zoo hoog door Salomo verheven:)
Laat Babels-Vorst door Zwaard en Vlam de Dood-steek geven;
Dog werd op Cyrus woord en Stad en Volk herstelt,
Maar nu blyft Stad en Staat door Titus neergevelt.

Blank inserted to ensure correct page position

werden offer-plaatzen, voor de Drek-goden, de kinderen werden in Molochs kopere armen verbrand, de maagden aan Camus geoffert; de Levyten werden Chernarims, heylig en onheylig raekt in verwarring.

Zo wierd haar maat vol, en de Godtheyt had berou (om zo te ſpreeken) van zyne beloften, zeegeningen en barmhertigheeden; de dreygementen der Zienders en Propheeten door Goddelyk ingeven, tegen het Ryk, de Stad en het Volk uytgeſprooken, wierden vervult, Nebuchodonozor de Koning van Babel, de ſchrik der volkeren, de geeſſel der Ryken, de overſtroomer der Machten, komt met een ontelbare Heyrkracht, van Babels onderdanen, met Perzen, Meden, Parthen, Aſſyriers, Araben en andere gewone vyanden van Juda, tegen Juda op, Jeruſalem werd ſtreng beleegert, beſtormt, benaaut, en tot wanhoop gebracht, de peſt, verſlint de verweerders, de honger verſwakt de helden, zy beſchermen met dolle moet, haare veſten, maar geen ontſet voor handen zynde, ontſluypen des verwinners handen uyt de gebeukte poorten en muuren, by nacht vlucht de Koning, met de zynen, maar werd ſtraks achterhaalt, den Hoogenprieſter de kop gekloofd, en Zedekias de oogen uytgeſtooken, 't volk neergezabelt, de vrouwen en kinderen verkocht tot ſlaven en ſlavinnen, de ſchoone, edelen, jongelingen van aanzien, en de beruchtſte Capiteynen, moeſten dienen om in Zeegepraal naar Babel gevoert te werden. Ondertuſſen ſloopt Nebuzaradan de Stad, verbrand den Tempel, ſchend het Alderheyligſte, ſtroopt alle de heyligſte Vaten der Godsdienſt, voert weg, Goud, Koper, Metaal, en alles wat het geringſte waardig was, verwoeſt tot de grond toe, den Burgt, de Stad; haare Paleyzen, Hoven; en ploft in de aſſche die Stad en Tempel Godts, dien oog-appel van zoo veel aldergelukkigſte landen; Daar lag nu de hoop der Stammen in de aſſche; Maar God, der Vromen toeverlaat, werd weder gedachtig zyns Volks; Zorobabel verkrygt van Cyrus den Tempel te herbouwen, hy geraakt met de zynen uyt de ſlaverny, gaat uyt het Babyloniſch gebied, onderneemt dat heylig werk, de volkeren daar rondom, kopen de Droſten en Landvoogden om, ſtooren den voortgang, 't gaat echter voort; de Cancelery van Cyrus werd doorzocht, met Koninglyk bevel het werk onderſteunt en doorgeſet. Die Tempel ſtak dan de kruyn op, op de zelve grondtrekken, daar de eerſte had geſtaan; doch na redenſchyn wel minder in Praal als de voorgaande; en weynig in Staat om zich tegen, de aanloop der zware ſtrooperyen te beſchermen Nehemias, zucht over de toeſtand der Prieſteren, die zo in dagelyks gevaar ſtaken, hy verkrygt de Stadt te mogen herbouwen; hy komt met eenig Volk, van 't overſchot der verſlaafde, te Jeruzalem aan; hy bezichtigt by nacht te Paard zelf, alles, en klaar opgemerkt hebbende, den ommekring der verwoeſte muyren, verdeelt hy de wyken, geeft elk zyn aantal, daar werdt nacht en dag onvermoeyt gewerkt, de Poorten, Toorens, Muyren, en de gantſche omkrits raakt veerdig in twee en vyftig dagen; de Grendels en Deuren gehecht zynde; werkt men voort; de Zabel op zyde, de Troffel in de hand, de Helm op 't hooft, de kalkbak op de ſchouder, by benden, houd men in quartieren de wacht en 't werk. Daar na trekt hy 't verſpreyde Volk in de Stad, die weder een deel van haar binnen muyren te metsaan bond, tot de dood van Artaxerxes, wanneer hy uyt het Perziſch Hof gekeert, waar heen hy getogen was, volgens de manier der Perzen, duyrde den aanwas, onder eenige weynige Propheeten, en geduyrig verſlappende Godts-dienſt, de vreemde Stadhouders meeſt haar beheerſchende, bleef een ſchynmacht aan den Opperprieſter en eenige Oudſten, gelyk men ziet dat den Grooten Alexander, in den voortloop van zyne overwinningen Jaddus, hem Prieſterlyk opgedoſt te gemoet komende, vergaf, de oproer des Volks, en ſchonk de Oppermacht; drie à vier hondert Jaren zyn Bybel Hiſtorien niets reppende, de Rabbynen te twyfelachtig van geloof, en de Seleuciden Machabeen en andere, te vreemde verzierders en optoyers van hare Geſchiedeniſſen, immers blyken weynig geheugtekens in eenige ſchryvers van Brieven aan de Spartanen en Romeynen en hare antwoorden, Ptolomeus, Antiochus en verdere Vorſten hebben die Stad weynig geacht, haar luyſter moet verkleynt zyn geweeſt, en de muyren verbrooken, zo datze maar chynsbaar of ten prooy was aan welke Meeſter te veld was, Pompejus, Antonius en andere Romeynen hebben hun de Koningen gegeeven, en 't Opperprieſterdom om geldt verkogt, zulke Koningen plukten de Burgers uyt, om de Roomſe gierigheyt en hunne wellust te voldoen, zo heeft men by Ariſtobulus en Herodes gezien, doch egter hoe zeer ze vervallen ſcheen by de Volkeren, haar grootſte luyſter ging op in dien tyd, den Heyligſten Heyland van 't Menſchelyk Geſlacht komt in haar Tempel, hy Predikt rondom haar, doet duyzent wonderen by haar; en zy zien maar ſchemerende, dit Helle Goddelyke Licht dat de gantſche Werelt beſtraalt heeft. Zy zien dat, ja maar knerſtandende, haar Herodes zoekt in de Geboorte dien Meſſias te zmooren, Pilatus en Caiphas doen hem zmadelyk ſterven, zo wierd aan 't Verdoemelyk hout gehangen, de gemenſchte Godt, die Jezus Chriſtus, als beſpotte Koning der Joden. Sulks was de eeuwige ſchicking, 't gewelt der Prophetyen, en de noodzakelyke balzem voor 't vervallen Menſchdom. Nu moeſt de Tempel zyn nootlot hebben, zy had gedient als een voorbeelt van Jezus Chriſtus, zy moeſt ook zo gebrooken werden, de Romeynen ſteedts met de nieuwe oproeren, gemoeyt van de Joden, blocqueeren de Stad met ſchanzen, de reſt van 't Land werd ingenoomen, Veſpaziaan werd Keyzer uytgeroepen, zyn zoon Titus voleynt het werk, wind met onuytſprekelyke moeyte de Stadt, het Caſteel Antonia alle de binnen en buyten tranzzen, de hartneckigheyt der Oproerige met onderlinge moord, de peſt, de ſtank, den honger, het vyer, de ſtormen, alles werken met de Romeynen; ongehoorde elenden, ongelooflyke bloetſtortingen, alles verdelgt en verwoeſt het overſchot, de Tempel werd tot in den gront van het vyer verteert, de Stad het onderſte boven gekeert, en alle de kracht der voorzeggingen vervult. De Vioolen van de wraake Godts zyn alle te gelyk over haar uytgeſtort, elf hondert dertig jaar zeven maanden en 15. dagen na Salomons volmaaken, wierdze door de Chaldeen verdelgt en 639. jaar 1. maand en 15. dagen na 't herbouwen van Zorababel, van de Romeynen omgekeert. Romen praalt nu noch met de heugteekens in penningen en gebouwen, van de Buyt daar gehaalt: gelyk ze doen zegepraalde met de gevangenen, die by oneyndige duyzenden, naaulyks geld waard verkogt wierden. Men heeft deze Stadt en Tempel nu en dan getragt te herbouwen, maar 't is noyt gelukt, zommige fabuleeren, andere erdigten er wonderen van; zy leyt in haar puyn begraven, en 't is zwaar te bewyzen dat het tegenwoordige op die gronden gebouwt is, immers ten accordeert noch in groote noch in Bergen: en 't bewaart buyten de naam niets als een droef overblyfzel van der Joden ondergang, en der Chriſtenen oneenigheyt.

Beſchryvinge van deze Hiſtoriſche Kaart

Der LANDEN CANAAN

En de

KONINGRYKEN VAN EGIPTEN,

Waar in zeer naauwkeurig aangeweezen zyn,

De LANDEN, STEEDEN, en ZAAKEN,

Begreepen in de Schriften van het Oude en Nieuwe Teſtament.

NOah uit de Ark met dankbare Offerhande en het nieuw Goddelyk Verbond der Regenboog getreeden, als Koning van de nieuwe waereld, en Stedehouder van God, deelde de naaſte landen van den berg Ararad op wiens toppen, de Ark na de gevallene wateren der Zondvloed bleven ſtaan, uit aan zyne Kinderen, waar van Japhet geloofd werd de Europeeſe genaderd te zyn, Sem de Aſiatiſche ingehouden te hebben, en Cham na Africa getrocken te wezen; deze heeft de Naam door zyn Zoon aan Chanaan gegeeven, voorts na andere kinderen Mizraim of Egypten, en na zyn eigen naam de heeter landen van Africa genoemt te hebben, Cham is de grond heet beteekenende, alwaar men een wonder gewaar werd, kragtig dienende tot het geloof aan de Heilige Hiſtorien; Deze Cham beſpotte zyn Vader Noah, om dat hy den zelven, vond dronken van 't onbekend druiven ſap, zonder zyne ſchaamte te denken, waar op den vloek des Vaders volgde, wanneer hy van Sem en Japhet gedekt, ontwaakte, deze vloek is zeer kennelyk in Chams geſlagt gebleeven, want men ziet der nazaten kinderen, witter als de Europeen geboren werden, en den agtſten dag, die naderhand tot de beſnyding geordonneert wierd, aan de ſchamelheid beginnen een plek te toonen, waar van allenskens 't ganſche lyf pek zwart word, 't geen in andere heete Landen niet en gebeurd, welk byzonder onderſcheid nevens de ſlaafſche dienſtbaarheid, tot welke zelfs de ouders tot de kinderen en de kinderen de ouders verkopen, klare vervullingen van Noahs vloek zyn. Dit Chanaân, onwaardig Chams geſlagte, wierd de geloovige onder de nazaten van Sem beloofd van God in Abraham, wiens nakomelingen, eenige honderd jaren daar na, ook 't zelve bezeeten hebbe. 't Is een gezeegend land overvloeiende van melk en honing, riekende van allerlei reuk en balſembomen, doorzneden van allerlei beeken, wateren en rivieren, afgeſloten van Arabiën, door de Jordaan de Galeiſche en doode Zee, van Egypten door de Woeſtynen of Zand-zee van Sytien Aſſyrien, en Perſiën door de Bergen Libanon, en Antilibanon, 't is in twaalf geſlagten verdeeld, en naderhand ver buiten die verdeeling en palen uitgeſprongen, twee derzelver ſtammen, zetten haar neder voor de Jordaan, dog trocken, om de reſt te helpen winnen met die tien anderen over in Palæſtina, zo genaamt na dat volk dat doenmaals 't meeſt daar in te zeggen hâd; De beginzelen van Abraham waren met grooten zegen, van Vee, Dienſtknegten, en Overwinningen, deze hield over een Wettige Zoon van Sara Yſak genaamt, van de welke Jacob en Eſau afgekomen, de eerſte Vader wierd van de twaalf ſtammen, gelyk Iſmael, en Eſau van 't grootſte deel der Araben, 't zy Iſmaëliten of Edomiten. Door Jozef een der 12 Broeders in Egypten Vorſt geworden, wierden zy onder Pharäos Ryk gebragt, en in 't land Gozen geplaatſt, alwaar ſlaafs en qualyk gehandeld, zy eindelyk van Moizes uit de ſlaverny gered, en heerlyk zegepralende met meer als 600000 Mannen door het roode Meer getoogen zyn, waar in haar Vervolger Pharäo met zyne Manſchap, Ruitery en Wagen-leger ſmoorde. Dezen Moiſes de Knegt Gods, ontfing van God zelver de Wet op den Berg Sinaï, maakte zeer wyze Wetten uit Gods Mond voor 't welzyn van zyn Volk, regeerde het zelve, onder een Gods beſtier, deed vele wonderen in de Woeſtyne, hier ſloeg hy met dezelve ſtaf, waar mede hy de ſtaven der Egyptiſe Tovenaars had verſlonden, wateren uit de rotzen, elders deed hy door Gods zegen Manna reegenen tot hun dagelyks onderhoud, nu quackelen uit de Zee, dan Fonteinen en Beeken, en zeer heerlyke Zeegenen op de Amalekyten, op Og van Bazan, Balac, en andere Koningen, behaald; Dit Volk, ondanks alle de heerlyke Wonder-werken, waar van het oog getuigen was, murmelde en muitte ſteets tegen God, en haar Wet-geever Moyzes zyn Knegt, zy wilden de zienlyke Goden, te bot gebleeven om 't oneindig onzienlyk Godlyk weezen na zyn Wil en Wet alleen te kleeven, Aaron den Opper-prieſter des Volks, wierd gedwongen hun ontvoerde goud en zilver te ſmelten, daar van een gulde Kalf te gieten, welk zy de Egyptenaars hadden zien aanbiddden, om, daar, om te danſen en aan het zelve Gods Eere te geeven; hoewel zy de tent Gods zyn Verbond kuſt, vyer- en wolk-kolom, en om zoo te ſprecken de ware tegenwoordigheid des Heeren by haar en voor haar hadden. Dit deed Moizes, en nog meer de Godheid vergrimmen, die de ſchenders en muitelingen ſtreng ſtrafte, en de valſche Offeraars, in de opgeſparde Aarde inſlokte, gelyk hy andere in 't vals Offer-vyer verbrande, andere ſtorven by duizenden van de quackelen, andere ſtorven by grooter getal van de vergiftige ſlang gebeeten, maar wierden wederom ſteets verbeeden, door Moizes haar Wet-geevers goedertierne voorbeede, die oneindige heerlyke gelykeniſſen op de toekomſtige Zaligmaker in alle de toeſtel van den Tabernakel, en de heilige gereedſchappen liet zien, gelyk hy ook zulken voorbeeld van de metale ſlang opregte. Veertig jaren zworf 't Heir in de Woeſtynen, worſtelende met de groote moeielykheeden, of ze overmeeſterende, na datze min of meer by de Godheid wel of qualyk ſtonden; die haar eindelyk alle zelf zyn dienaar Mozes weg nam, zonder ze in Chanaan te brengen, om hare wederſpannigheids-wille. Joſua en Caleb, die onder de verſpieders van 't land van Belofte de beſte en ſtoutſte onderrigtingen gebragt hadden, bleven over en de een het hooft des Volks, welk nu by benden, leger-ſchik geleerd, en de laſheid der Egyptenaars ſlaverny der Vaderen niet deelagtig waren; Deze werden

Het Grote Wasrat en Beckens · de Goude Kandelaar · Arke des Verbonds · Manna Pot · Tafel der Toonbroden · Moses en Arons Staf · Tafelen der Wet · Groot Altaar en syne gereedschap · Muys en Speen Coffer · Tabernakel ent geen tot de selve en den Tempel behoort

Blank inserted to ensure correct page position

den eerſt alle beſneeden, om 't nieuw Verbond met God kragtiger te verzeegelen, daar mede, na datze de teekenen van haar overtogt, 12 Sterren en een heerlyk Altaar opgeregt hadden, rukken van Jericho, dat zy de muiren van zelf omver ſtortende, innemen, voorts 't gantſche Land afloopen, de Koningen hangen, de Onderzaten dooden, en om in een loop de overwinningen voort te zetten, de Beeſten en anderen buit om niet belemmert te zyn verminken en verbranden, alle Burgten en Steden behalven eenige op Rotzen verdelgende, uitgezondert Salem, en eenige weinige, die nevens kleine volkskens overbleeven; wel tot hare ſchade, want zo 't Volk Gods, in een ſtoot alles had uitgeroeit, terwyl Zon en Maan, Hagel en Donder, Water en Vyer voor haar vogten, zo waaren zy nie: zo ligt bezoedelt geweeſt, van de Afgoden welke zy haaſt na hoereerden, zelfs kort op de Dood van Jezua, want de regeering zynde als gemeine-beſt, door Rigters of Opper-prieſters zomtyds ook Rigtereſſen beſtierd zo verſlapten haaſt, de Rigt-ſnoeren, Wetten, en Godsdienſten; Hely en zyn Zoonen gelyk zulke Hogeprieſters kinderen dikmaals, als Aron en Samuels kinderen qualyk zyn bevallen, plukten en plaagden 't Volk, vertoornden God, en deeden alle de Vyanden van Gods Volk opſtaan, die r: ſtammen zoo verre onderbragten, dat 'er geen ſmit zelf in Izraël mogt gevonden werden. Eenige brave Mannen en ook eenige ſtoute Vrouwen, wierden te Mets opgewekt, om dan Philiſtynen, dan Amalekiten, dan Edomiten, dan Jebuſiten, dan anderen te ſlaan, en eindelyk wanneer 't Volk de beſtiering der Regters om de moedwil hunner kinderen moede wierd, Saul tot haar Koning opwerpende; deze een groot Oorlogs-man, en boven hem zyne Kinderen, ſtreeden dapper zelf zonder Wapenen tegen de Heidenen, David hem volgende, doode een hunner Reuzen, ſtrekte het Ryk op een wonderlyke groote manie' uit, en liet een wonderlyk heugteeken tot het eind des Waerelds van zyn Verſtand, Digtkunſt en Godvrugtigheid; in zyn Prophetiſche Zangkunſt te vinden, en 't Ryk van allen overvloed verzien aan zyr Zoon Salomon, die Wysheid en Rykdom ontfangen hebbende, den Tempel bouwde tot al het beſlag der Offer en Godsdienſtige Oeffeningen, voorzien met wonderlyke gereedſchappen, meeſt alle merkbeelden van de toekomende Meſſias. Den Zoon van deze was Rehabeam, die 't Ryk in tween zag ſcleuren, Jeroboäm 't een en hy 't ander beheerſchende, voorts is dit geſcheurde lichaam vervallen tot onderlinge Oorlog, Tweedragt, Oproer, Elend en Verwoeſting, deels is 't Volk vervoert na Aſſyrën, en voorts na Tartaryen, deels gevlugt na Egypten en Africa, deels daar na naar Babel, de Stad e: Tempel geplundert berooft en gebrand; van daar door Eſdras Nehemias en andere in klein getal wedeom gebragt, hebbenze op de oude puin-hoopen de muiren herbouwt, en het Tempeldom opgeheldert uit de overblyfzelen en geſchonke ſchatten; Der Heidenze Vorſten, na weinig ruſt en veele gevallen zyn ze meeſt ſchynbaar geweeſt, aan grooter magten; tegen welker dwingelandy zy zig onder de Machabëen Ruiterlyk hebben gedragen, van Alexander de Groote geſpaard, van de Romeinen vermeeſterd, en onder haar Oppermagt, tot dat de Silo quam, en de Zaligmaker te Bethlehem gebooren wierd, door Herodes vervolgd in zyn geboorte ten tyde des Keizers Auguſti, als hy den Tempel van Janus geſlooten had, deze Joannes doodende, vreeſde zeer voor de Grootheid des Zaligmakers van de Wyzen geëerd, van de Herders gevonden, van de Engelen en Sterren aangeweezen. Onder 't gebied van Pilatus en een andere Herodes, wierd de Zoone Gods buiten Jeruzalem gevangen en gekruiſt, ſtond uit zyn Graf op en voer met veel Getuigen ten Hemel opwaarts, om ter Rechter-hand Gods zyns Vaders te zitten, en zyn Oordeel over leevende en dooden uit te ſpreeken, ten Jongſten dage, latende zyne Heilige Leelingen, verzien en onderſteunt door zyn Heiligen Geeſt, na zyne Hemel-vaard, die van dit beloofde Land het Heilig Euangely-ligt over de gantſche Waereld hebben doen ſchynen, veele Wonder-teekenen gedaan, en veele martelary geleeden hebben, tot dat zy na zware vervolgingen, onder Conſtantyn de Groote azem geſchept hebben van de Heidenze en Joodſche beulen; En ontworteld allerlei Afgoden-dienſt, in de Landen rondom Canaän niet alleen, maar ook in ganſch Europa, Aſia, en Africa, tot dat de Chriſtenen malkander wederom vervolgden, de Mahometanen dit Land innamen, welk zy nu nog tot groote ſchande der Chriſtenen bezitten, hebbende op den Berg Gigan Jeruzalem gebouwd, na dat die trotze Stad door Ordre van den Keizer Adrianus gantſch was omgekeerd;

Dit land had zeven en veertig groote Steden.

In Ruben	Hesbon	In Gad	Rabba	In Dan	Ekron
	Madian		Bethel		Gath
	Petra	In Benjamin	Gibea		Lachis
Over de Jordaan	Endor		Jeruzalem	In Juda	Arab
	Gilgal		Jeruha		Beſek
	Izraël	In Zimeon	Debir		Eghon
	Megidda		Gerar		Hebran
	Tanach	In Zebulon	Jokneam		Libna
In Manaſſe	Tirza		Zimeon Meron		Makkeda
	Aſtaroth	In Izaſchar	Aphek		Adullum
	Damaſco	In Azer	Achſaph		Taſpuach
	Edrei		Sidon	In Ephraim	Gaſar
Binnen de Jordaan	Geſur		Tyrus		Samaria
	Maachtah	In Nephtali	Haſor		Laſſarou
	Soba		Kedes		Taſputh
	Teman		Hamath		

Buiten de Ryvieren Jor en Dan, en de Jordaan zelve, zyn hier veele zeer ſchoone Ryvieren, in welke Zered Arnon en Vetilha uitſteeken, de Jordaan van de Libanon deels na de Middelandſche-Zee, deels na 't Meir Cinnaroth loopende, verby 't Land van Jericho valt in 't Meir dat Aſphaltiſch genoemd werd, waar in eertyds zeer heerlyke Steeden Sodoma, Gomorra en Seboïm door Loths gevallen bekend, bloeiden; voorts is dit Land van allerlei ſterkte buiten de Zee zelf voorzien: en heeft men deze Landſtreek gehouden, als de wryf-paal der omleggende Volkeren van yder een aangevogten, nu onder de bedroefde ſlaverny der Turken, nog houdende, de Eer van God in vleeſch gezien te hebben.

VERKLAARINGEN

Over de Geographiſche afbeeldinge der Landſchappen, by den Apoſtelen en hare afgezonden Broederen bevaren en doorwandelt.

ALzoo by ons alreede tot gerief van den Godvrugtigen
Lezer waren gemaakt vier verſcheiden Kaarten, dienſtig
om nevens den Bybel ingebonden te werden, te weten,
een van 't *Paradys*, mitsgaders de gantſe wandelinge onſer
eerſter Ouderen. Item, een van 't *Beloofde land* ende togt
der kinderen *Iſraels*. De Stad *Jeruzalem*, haar gelegentheid en weder-
varen. Als mede eenen van 't *Lant Canaan*, ten tyde Chriſti, mitsgaders
des Heeren wandelinge. Zo en konden wy met regt niet nalaten, nog
daer by te voegen deſe Lant- ende Zee-kaart, als ten hoogſten noo-
dig, om te vertoonen de Koninkryken en de landen, by des Heeren
Apoſtelen doorwandelt, welke Kaerte in zig vervat een gedeelte van
Azia, Europa, ende van *Africa*; dog alzo de gelegentheid van onze
plaats niet toe en laet, wydloopig deze Landen te beſchryven, haer ge-
legentheid, vrugtbaarheid, nature, als mede haar grenſen, zo hebben
wy in de Kaarte yder Lantſchap in 't byzonder met ſtippelinge vanden
anderen geſcheiden, ende de namen met Kapitaal-letteren daar inge-
ſtelt; van de nature en vrugtbaarheid kan in and're wijtloopiger Lant-
beſchryvinge na gezogt ende gelezen werden. De laatſte ſchipvaart
Pauli (als hy gevange na *Rome* wert gebragt) is hier met ſtipkens aan-
gewezen, de Steden en plaatſen met Letteren ende Cyffer-getalen, te
weten daer de Apoſtelen zyn doorgereiſt, ende ook haer ſomwylen
voor eenigen tyd hebben onthouden; ook werden hier aangewezen de
* zeve gemeynten, ofte **Kercken van Aſia*, daer van den Euangeliſt ende
Apoſtel *Ioannes* mentie maakt in 't Boek zyner Openbaringe, als hy
† op 't Eilant †*Patmos* door de Keyzer *Domitianus* gebannen was. Ende
is elke Stad met een ſterreken aangeteikent, om alles by den luſtgieri-
gen Lezer gemackelyk na te zien, en bequamelyk uit te vinden, 't ge-
ne in deſe Beſchryvinge verhaalt werd: voorts zyn tot vermaak van 't
oog hier nog figuerlyk afgebeelt de principaalſte acten ende wederva-
ringen *Pauli*, en in yder park met letteren aangewefen en verklaard.

Op dat onſen Heere Chriſtus ten hemel opgevaren en van zyne Diſ-
cipelen geſcheyden was, hielden haar de Apoſtelen nevens d'anderge-
loovigen volgens zijn bevel by malkanderen binnen 1. *Jeruzalem*, en
ontfingen na tien dagen den Heiligen Geeſt, predikende met verſchei-
de tongen, waar door de gemeinte wert bygevoegt drie duizend zie-
len, Actor. 1 en 2. *Petrus* en *Ioannis* opgaande na den Tempel, maken
een kreupel geboren gezont, werden beide gevangen, en des anderen
daegs met een ſcherp dreigement wederom los gelaten: het getal der
geloovigen wert ontrent vyf duizend, Actor. 3. ende 4.

Petrus beſtraft *Ananiam* en *Saphiram*, die beyde haaſtig dood bly-
ven, hy doet in Chriſti naam veel teekenen en wonderheden, waar
over de Overprieſters en Sadduceen de Apoſtelen gevangen zetten:
dog werden des nagts door den Engel daar uit verloſt, Actor. 5.

By de gemeinte werden om gewigtige redenen zeve Diaconen ge-
Ao. 34. koren, onder welke was *Stephanus*, die om het getuigeniſſe Chriſti
werd ter dood geſteenigd. Actor 6. ende 7.

Als doen geſchiede grote vervolginge tegen de gemeinte binnen *Je-*
b. *ruzalem*, waar over zy verſtroide in a *Iudea*, en b. *Samaria*, behalven de
Apoſtelen; ende de verſtroide gingen al om en verkondigde 't Woort.
2 *Philippus* predikt tot 2. *Samaria* het Euangelium; de gelovigen aldaar
ontfangen de H. Geeſt: *Symon* de Toovenaar wert van *Petro* geſtraft.
en *Philippus* doopt den Kamerling der Koninginne *Candace*, op den
3 weg tuſſchen 1. *Jeruſalem*, ende 3 *Gaſa*, van waar hy door den Geeſt
4. des Heeren werd weg genomen, ende gevonden te 4. *Aſoten*, Actor. 8.
5. *Paulus* naar 5. *Damaſcum* reizende om de gelovige aldaar gelyk bin-
nen *Jeruzalem*, te vervolgen, wert onderwegen van den Heere tot een
Ao. 35. Apoſtel geroepen, met blintheid geſlagen, van *Ananias* de handen op-
geleit, binnen Damaſco gedoopt, en wederom ziende, alwaar hy den
c. Heere terſtont predikt: van daar vertrekt hy naar c. *Arabien*, om al-
daar het Euangelium te prediken, Gal, 1. 17. Keert wederom na 5. *Da-*
maſcum, alwaar de Joden hem zogten te doode, dog wert van Chri-
Ao. 38. ſtenen by nagt, door de mure der Stad, in een mande uitgelaten, ende
quam na 3 jaren weder binnen 1. *Jeruzalem* om den Apoſtel *Petrus* te
bezoeken, aldaar blyvende vyftien dagen, Gal. 1. 11. De Griekſe
Joden hem na 't leven ſtaande, wert hy van den Broederen uitgeleit tot
6. d. c. 6. *Ceſarien*; van daar hy doorreiſt de Lantſchappen d. *Syrien*, en c. *Ci-*
7. *licien*, ende komt in zyner geboorten ſtad 7. *Tarſen*. *Petrus* ondertuſ-
8. ſchen mede alomme reizende, komt tot 8. *Lydda*, predikt aldaar het
Ao. 39. Euangelium, en maakt *Eneam* den gigtigen gezond, veel volks werd
9. bekeerd tot den Heere, hy werd van hier gehaalt binne 9. *Ioppe*, en ver-
wekt *Tabitha* van der dood, blyvende aldaar vele dage ten huize van
Symon de Leer-bereider, Actor. 9. *Petrus* ten huize des Leer-bereiders
werd door een hemels gezigte onderwezen, en verzekert van 't beroep
10. der Heidenen, wert van daar gehaalt tot 10. *Ceſarien*, een Stad gelegen
aan de zee, alwaar hy de Hooftman *Cornelium* bekeert, nevens nog an-
dere Heidenen, die alle gedoopt zynde, den Heiligen Geeſt ontfingen,
en ſpraken met vreemde tongen, Actor. 10. *Petrus* keert wederom na
1. *Jeruzalem*, gevende aldaar reekenſchap zynes handels; de verſtroide
f. Broederen verkondigde ondertuſſche Chriſtum in de Landen f. *Phœni-*
g. 11. *cien*, g. *Cypren* ende tot 11. *Antiochien*, de hoofdſtad des Koninkryks
Ao. 40. d. *Syrien*: die van *Jeruzalem* zulks verſtaande, zende derwaarts *Barna-*
bam, deze daar komende, gaat voort na 7. *Tarſen* om *Paulus* te zoe-
ken, en hem aldaar gevonden hebbende, reizen zy beide na 11. *An-*
tiochien, verſterken de gemeinte een geheel jaar, die van doen af de
naam van Chriſtene gegeven werd; ook quamen daar eenige Prophe-
ten van 1. *Jeruzalem*, onder allen eenen *Agabus*, voorzeggende eenen
dieren tyd over het gantſche aardryk, Actor. 11.

Den Apoſtel *Iacobus*, die een broeder *Ioannis*, en een zone *Zebedei* was,
wert van de Koning *Herodis Agrippa* met de zweerde gedoot: en *Petrus*
ſtrengelyk gevange zynde, werd door een Engel uit de gevangeniſſe ge-
haald en verloſt: hy verlaat 1. *Jeruzalem*, gelyk ook deden *Paulus* en
Barnabas, die met haar nemen *Joannes*, die toegenaamt was *Marcus*,
Act. 12.

Tot 11. *Antiochien* werd *Paulus* ende *Barnabas* door den Heyligen Ao. 4
geeſt afgezondert, ende gezonden naar c. *Cilicien*, van waar zy over-
ſcheepten op 12. *Salamis*, gelegen in 't Eiland g. *Cyprus*, 't welk zy 1
doorreisden, ende prediktten over al het Euangelium, komende ten
laatſten tot 13. *Paphos*, alwaar *Elimas* den Toovenaar met blintheid 1
geſlagen, ende *Sergius Paulus* een Stadthouder des Konings tot het Ao. 4
geloove gebragt werd: van hier varen zy wederom over, ende ko- 1
men tot 14 *Pergen*, een Stadt gelegen in h. *Pamphilien*, dog *Joannes*
Marci verlaat haar, ende reiſt na 1. *Jeruzalem*, zy daar en tegen gaan
Landwaard in, ende quamen tot 15. *Antiochien*, een Stad gelegen 15.
in i. *Piſidien*, alwaar zy eenige, ſoo Heydenen als Joden, tot het ge-
loove bragten; dog werden eindelyk door het ophitzen der weder-
hoorige Joden van d'inwoonders ten Lande uitgedreven, waar over
zy 't ſtof van hare voeten geſchut hebbende, keerden na 't Land k. k. 1
Lycaonia, tot de Stad 16 *Iconien*, Actor. 13. Ao. 4

In deze Stad hebben zy veel volks gewonnen; waar door de Bur-
gerye gedeeld werden, zommige den Apoſtelen, ende andere den
Joden aanhangende; ontſtond ook een oploop aldaar, om den A-
poſtelen ſmaatheid aan te doen, ende eindelyk te ſteenigen; maar
zy vertrocken van daar na de ſteden 17. *Lyſtren* ende 18 *Derben*, en- 17. 1
de prediktten alomme het Euangelium, ende tot 17. *Lyſtren* maakte Ao. 4
Paulus eenen geboren kreupel gezond; het volk dit ziende, riepen
in hare tale, de Goden zyn in gedaante van menſchen tot ons geko-
men; ook quamen zy om voor haar te offeren door haren Prieſter,
't welk deze Apoſtelen met groote moeiten nauwelyks konden tegen
houden; maar alzo de Jooden van 15. *Antiochien* ende 16. *Iconien*
ook aldaar quamen, ende 't volk overreden, zoo ſteenigden zy *Pau-*
lum, ende ſleepten hem als dood buiten de Stad; dog hy van de diſ-
cipelen omringd zynde, ſtond op, ende ging des anderen daags met
Barnabas naar 18. *Derben*, alwaar zy 't Euangelium verkondigden
ende vele Diſcipelen aanwonnen, reiſde voorts wederom op 16.
Iconien, 17. *Lyſtren*, ende 15. *Antiochien*, verſterkende de Broederen,
ende ſtelden in elke plaatſe Ouderlingen. 1. *Piſidien* aldus doorwan-
delt ende verzorgt hebbende, keerden na h. *Pamphilien*, lerende tot 14
Pergen, van waar zy keerden naar 19. *Attalien*, een Stad gelegen aan 1
de Middelandſche Zee, daar zy te ſcheep afvoeren naar 11. *Antiochien*,
en d. *Syrien*; ende verhaalden de Broederen aldaar alles wat zy verrigt
ende uitgeſtaan hadden, blyvende eenen langen tyd aldaar. Act. 14.

Ontrent dezen tyd begon den dieren tyd van *Achabo* voorzeid, due- Ao. 45
rende van 't vierde tot het agtſte jaar des Roomſchen Keyzer *Claudy*,
Joſeph, antiq. 2. lib. 20 cap. 3. Hier over zonden de Chriſtenen on-
der de Heidenen, een milde handreiking den Broederen die a *Judea*
woonden, door de handen *Pauli* en *Barnabæ*, Actor. 11. 29. Dit
geſchiede ontrent 17 jaar na de bekeeringe *Pauli*, dat is, 14 jaar na
dat hy uit c. *Arabien* quam, Galat. 2. 1. *Paulus* ende *Barnabas* haar
wederom begevende naar 11. *Antiochien*, komt *Petrus* ook aldaar,
ende werd wel ernſtig van *Paulus* in 't aangezigt wederſproken over
zyne veinzerye, Gal. 2. 11. En alzo eenige Broederen uit a. *Judea*
dreven, dat de geloovige Heidenen ook moeſten beſneden werden,
ſtelde zig *Paulus* ende *Barnabas* daar tegen, waar over goed gevon-
den werd, ende ook beſloten, haar beide neffens nog eenige andere
Broeders te zenden na *Jeruzalem*, om met de Apoſtelen daar over
deze zaken te ſpreken, dit *Concilium* ofte *Synodus* werd gehouden tot
1. *Jeruzalem*, in 't negende jaar des Keizers *Claudii*, ende was de Ao. 50
eerſte vergaderinge over queſtie der religie des Nieuwen Teſtaments:
deze *Synodale* vergaderinge dan eendragtelyk ge-eindigt zynde, wer-
de *Paulus* ende *Barnabas*, neffens *Judas* toegenaamt *Berſabas* ende
Silas, ook *Silvanus* genaamt, wederom gezonden na 11. *Antiochien*,
om den Broederen aldaar bekent te maken, zoo mondeling als by
geſchrift, het beſluit der Apoſtelen ende Ouderlingen, beſtaande in
vierderley onthoudinge, te weten, van 't gene den afgoden geoffert
was, van den bloede, van 't verſtikte, ende van hoerery, dit beſluit
werd met groote blydſchap aangenomen. *Judas* en *Silas* een tyd lang
daar geleerd hebbende, is *Judas* met oorlof vertrokken, ende *Silas*
daar gebleven. *Paulus* ende *Barnabas* vinden goed de geloovigen
te bezoeken in yder Stad daar zy 't Euangelium verkondigd hadden;
Barnabas nu wilde tot dit werk mede nemen *Joannem*, toegenaamd
Marcum, dog *Paulus* en wilde zulks niet toeſtaan, om dat hy haar,
als boven verhaalt is, verlaten hadde als zy in h. *Pamphilium* qua-
men; hier over ontſtond tuſſchen haar een verbitteringe, waar over
zy van malkanderen ſcheiden, ende *Barnabas* met *Marcus* voeren
na *Cyprus*, maar *Paulus* nam met hem *Silam*, ende reisde door d.
Syrien ende c. *Cilicien*, verſterkende over al de gemeinte, Act. 15.

Paulus gekomen zynde tot 18. *Derben*, ende 17. *Lyſtren*, beſnyd Ao. 5
Timotheum om der Joden wille, neemt hem in zyn gezelſchap, en-

en

De Beschryvinge
van de
REYSEN PAULI
en van
D. ANDERE APOSTELEN
MARE MEDITERRANEUM.
MARE ADRIATIQUE
SINUS ADRIATICUS
Mer de Lybie
MER D'EGEE
ITALIE
Macedone
ASIE MINEURE
Paphlagonie
Bithynie
Galatie
Cappadoce
Lycaonie
Pisidie
Carie
Cilicie
Comagene
SYRIE
CHYPRE
CRETE
Pentapolis
Cyrenaica
Syrtis magna
Libie
Hammoniaca
Marmarica
Lotophagi
PARTIE DE L'AFRIQUE
EGYPTE
ARABIE DESERTE
ARABIE HEUREUSE
Mesopotamie
Armenie majeure
Cedar
Dedan
Palmyrene
Saccea
Babel
I. Lindenberg excudit.

Blank inserted to ensure correct page position

m. de doorreizende l. *Phrygiam* en m. *Galatiam*, werden verhinderd
n o. door den H. Geest, 't woord in n. *Asia* te prediken, ende aan o.
p. *Mizien* gekomen zynde, poogden na p. *Bithynien* te gaan, dog wer-
20. den egter belet; waar over zy quamen 20. tot *Troas*, alwaar *Paulus*
q. door een gezigt des nagts geroepen werd, om in q *Macedonien* te
21. komen, dies hy overvaart tot 21. *Samotracen*, ende komt des ande-
22. ren daags te 22. *Neapolis*, een zeehaven in *Macedonien*, van daar
23. gaande na 23 *Philippi*, alwaar *Lydia* bekeert ende gedoopt werd;
ook een dienstmaagt haren waarzeggenden geest uitgedreven, waar
over *Paulus* ende *Silas* gegrepen, gegeesselt, ende in de gevange-
nisse geworpen werden: dog door een aardbevinge daar uit verlost,
den Stokwaarder bekeerd, ende met al zyn huisgezin gedoopt,
Actor. 16.
24. Zy dan van daar gaande, nemen haren weg door de Steden 24.
26. *Amphipolis* ende 25. *Appollonia*, komende tot 26. *Thessalonica*, al-
waar *Paulus* drie Sabbathen agter een in de Synagogen der Joden
leerde, bekeerende veel zielen, zo Joden, Grieken, als ook van
de voornaamste vrouwen, maar eenige ongehoorzame Joden ende
marktboeven verwekten de Stad tot oproer, waar over de geloovi-
27. gen aldaar *Paulus* en *Silas* verzonden, ende zy reisden na 27. *Bereen*,
daar zy veel tot het geloove bragten, maar gevolgd van de voorge-
melde Joden van 26. *Thessalonica*, werd aldaar ook oproer aange-
steld, dies *Paulus* van de Broederen werd weg gezonden, als na
de zee: dog *Silas* en *Timotheus* bleven nog daar, eenige vergezel-
28. schapten *Paulo* tot binnen de Stad van 28 *Athenen*, en alzo zy van
hem scheiden, gaf hy haar bevel, dat zy terstond hem zouden toe-
zenden *Silam* ende *Timotheum*, ondertusschen predikte hy aldaar in
de *Synagoge*, als mede op de markt, het Euangelium, Actor. 17.
29. *Paulus* van 28. *Athenen* scheidende, quam tot 29. *Corinthen*, al-
waar ook quamen *Silas* ende *Timotheus*, hy verkondigde aldaar den
Heere Jezum Christum, een jaar en zes maanden. vermits hem in
een gezigte geopenbaart was dat den Heere in deze Stad veel volks
hadde: daar na scheept hy met *Priscilla* ende *Aquila* na d. *Syrien*, als
30. hy ten einde zyner beloften, zyn hooft geschoren hadde te 30. *Cen-
chreen*, het welk is de Oostelykste haven van 29 *Corinthen*, gelijk
31. 31. *Sician* is het inkomen aan het Westen. *Paulus* dan, als gezegd
32. is, van 29. *Corinthen afgevaren* quam tot 32. Ephezen, * daar hy
Priscilla ende *Aquila* beval te blyven, met belofte, haar aldaar we-
o. 52. derom te bezoeken, ende hy reisde na 10. *Cæsarien*, van waar hy
opging na 1. *Jeruzalem*, alwaar hy de gemeinte gegroet hebbende,
keerde na 11. *Antiochien*, voorts doorreisde hy m. *Galatiam* ende
l. *Phrygiam*, de discipelen over al versterkende; ondertusschen quam
tot 32. *Ephezen* een man van *Alexandrien*, genaamt *Apollo*, zeer
yverig ende Godvrugtig; dog alleen leerende den Doop *Joannis*,
Priscilla Aquila aangenomen, ende verder onderwezen, reisde hy
naar. *Achaium*, daar van de hoofdstad was 29. *Corinthen*, alwaar hy
vele tot de kennisse Christi gebragt heeft, 1 Corinth. 3. 6 ende Act. 18.
o. 53. Terwylen *Apollo* tot 29 *Corinthen* was, verkeerde *Paulus* te 32.
Ephezen, en alzoo eenige verharde menschen quaad spraken van
den weg des Heeren, keerde hy van haar, ende scheiden de Disci-
o. 54. pelen af; dog hy zelfs handelde dagelyks in de Schole den tyd van
twee jaren, zo dat alle die in n. *Asia* woonden, het woord des Hee-
ren hoorden, beide Joden en Grieken, ook dede God ongewoone
kragten door *Paulum*, in 't genezen van alderhande ziekten en ge-
breken; waar over de ydele Konstenaars hare boeken bragten, om
in aller tegenwoordigheid dezelve te verbranden: de waardye daar
van werd geestimeerd na de hedendaagsche munte op 15000 gulden.
Demetrius een voornaam Silversmit, vreezende door deze verlig-
tinge schade te lyden, steld met zynen aanhang een oproer aan, het
welk door de Stads Schryver ten deele is gestild, Actor. 19.
o. 55. *Paulus* van 32. *Ephesen* gescheiden zynde, is getrocken door q.
Macedonien: de geloovigen aldaar vermanende, en hy quam in
s. *Griekenland*, in de Kaarte genoemd s. *Græcia*, ende na drie maan-
o. 56. den nam hy voor om naar d. *Syrien* te varen, maar alzo de Joden op
hem toeleiden, ontweek hy haar ende reisde wederom door q. *Ma-
cedonien*, ende scheept van 23. *Philippis* op 20 *Troas*, aldaar bly-
vende zeven dagen, verweckende *Eutichus* den gevallen Jongeling
33. van der dood: van daar gaat hy naar 33. *Asson*, het welk somwylen
ook werd genaamt *Appollonia*, alwaar zyn geselschap na toe was ge-
varen; als zy malkanderen aldaar hadden gevonden, zyn zy van
34. daar gevaren na 34. *Mitilenen*, een Stad op het Eiland *Lesbos* gele-
35. gen, ende quamen des anderen daags tegen over 35. *Chios*, ende
6. 37 den dag daar aan tot 36. *Samos*, blyvende te 37. *Trogillium*, zynde
38. een uitstekende hoek des bergs 38. *Nicales*, gelegen van *Samos* ent-
trent veertig stadien; van hier afvarende, quamen des anderen daags
39. tot 39. *Mileten*, alwaar *Paulus* by hem ontbied de Ouderlingen van
32. *Ephezen*, haar vermanende tot haar schuldige pligt, neemt met
eenen oorlof van haar, ende na dat zy te zamen gebeden hadden,
scheiden zy met tranen, ende geleiden *Paulus* te scheep, Actor. 20.
40. Van 39. *Mileten* afgevaren zynde, quamen zy aan 't Eyland 40.
1. 42. *Cos*; ende daags daar aan tot 41. *Rodus*, van daar tot 42. *Patara*,
alwaar zy een schip vonden, het welk naar f. *Phœnicien* wilde, waar
mede sy van daer afvoeren, latende g. *Cyprus* in 't voorby zeilen aan
43 de linker hand, ende quamen tot 43. *Tyrus*, daer het schip moeste
lossen, ende sylieden bleven daar zeven dagen; van daar varende op
44. 44. *Ptolomais*, alwaar zy de Broederen groeten, ende na een dag
o. 57. vertoevens, gingen naar 10. *Cæsarien*, daar zy veel dagen bleven;
gingen eindelyk op naar 1. *Jeruzalem*, alwaar haar de gemeinte met
groote blydschap ontfing; dog na eenige dagen geraakte *Paulus* on-
der de handen der Joden, voorhebbende hem te dooden, maar werd
ontzet door den Oversten der Bende, die hem met ketenen band,
ende gevangen dede brengen na der Romeinen legerplaatze, zynde
een hooge en rondom bemuerde Burgt, gelegen aan de Noordzyde
des Tempels, aangeteekend in onze voorgaande Kaart van *Jeruza-
lem*, met No. 28. *Paulus* nu op de trappen des Burgts stond, werd
hem toegelaten met de menigte des volks (die hem gevolgd waren)
te spreken, Actor. 21.

Hier verhaald hy waar hy geboren was, waar opgevoed, by wie
onderwezen, en wat hy bedreven hadde, eindelyk, zyn bekeerin-
ge ende het gevolg van dien, waar over de Joden even onstuimig
tegen hem aanriepen, hy binnen gebragt zynde, ende met geesselen
onderzogt, zeide een Rooms burger te zyn, daar over hy terstond
ontbonden werd, Actor. 22.

Den raad der Joden *Paulus* verhoord hebbende, werden oneens,
waar over veertig mannen met eede zig zelven verzworen, niet te
zullen eten voor datze *Paulum* gedood hebben: den Oversten der
Romeinen dit aangediend zynde, zend hem tot *Felix*, onder de
bewaringe van 400. Voetknegten, ende 70. Ruiteren; deze quamen
dan des nagts tot 45. *Antipatris*, ende des anderen daags binnen 10.
Cæsarien, alwaar zy hem nevens den brief van *Claudius Lysias* aan 45.
Felix overleverden, Actor. 23.

Na vyf dagen werd *Paulus* ende zyne aanklagers by *Felix* verhoord,
ende de zaken uitgesteld tot de komste van *Lysia*: ook *Pauls* banden
verligd, tot dat *Portius Festus* als Stadhouder in plaatze van *Felix* te
10. *Cæsarien* quam, Actor. 24.

Paulus in tegenwoordigheid van zyn aanklagers by *Festum* ver-
hoord, beroept hem op den Keizer, Actor. 25.

Daar na wederom voortgebragt, werd verhoord by den Koning Ao. 58.
Agrippa, den Stadhouder *Festus*, ende *Bernice*, Actor. 26.

Hy werd gezonden, nevens eenige andere gevangenen, na 46. 46.
Romen tot den Keizer *Nero*, onder de bewaringe van *Julius*, een
Hoofdman over honderd van de Italiaansche Bende, ende zy voeren
van 10. *Cæsarien* in een schip van 47. *Adramita*. een Stad gelegen 47.
in l. *Phrygien*, komende des anderen daags tot 48. *Sidon*, alwaar 48.
hem den Hoofdman toeliet de vrienden te bezoeken, die hem op
zyne reize bezorgden: van daar voeren zy door tegenwind aan de
Noordzyde digt onder g *Cypren* henen, ende quamen tot 49 *Myra*, 49.
alwaar zy vonden een schip van 50. *Alexandrien*, dat na t. *Italien* 50. t.
wilde, daar in zy alle overgingen, ende voeren zeer langzaam, ko-
mende na veel dagen nevens 51. *Guides*, daar na by 52. *Salmona*, en- 51. 52.
ende eindelyk in een plaatse, genaamt de 53 *Schoonehaven*, gele- 53.
gen by de Stad 54. *Lasea*, in 't Eiland *Creta*, alwaar *Paulus* haar 54. v.
vermaande te blyven, voorhoudende de ongestadigheid van het we- Ao. 59.
der, als zynde den zomer gepasseert, ende dagelyks stormwinden te
verwagten; maar den Hoofdman, meer den schipper ende stierman,
dan *Paulus* agtende, dede haar voortvaren, te meer, alzo zy meen-
den te overwinteren niet verre van daar, aan het zelve Eiland, in
een bequame haven, 55. *Phœnix* genaamd: Maar alzo haar den 55.
storm haast overviel, werden zy met een onstuime Zee en sterken
Oostenwind daar voorby gedreven, loopende onder het Eiland 56. 56.
Claudia, alwaar zy het Boot inhaalden, ende het schip omgorden,
vreezende te vervallen op de droogte 57. *Syrtus*, het welk is een ge- 57.
vaarlyke Zandplaat ende draaistroom l gelegen onder de Kust van
x. *Africa*; dit onweder aanhoudende, begonden zy den derden dag x.
eenig goed over boord te werpen, streken hun zeil, en dreven zo
henen, met een overtrocken lugt, ziende in vele dagen nog zonne,
nog sterre: den veertienden dag begonden zy 't land te sien, dog al-
so sy het selve niet en kenden, wierpen sy het lood op twintig, ende
weinig tyds daar na, op vyftien vadem, waar over sy vier ankers
lieten vallen, ende tegen den dag van *Paulo* vermaand synde, wier-
pen zy haar last over boord; met den dag het land haar nog onbekend
zynde, zagen zy eenen inham die wat stand hadde, tegen het welk
zy geraden vonden het schip aan te zetten, zo zy konden; de ankers
dan geligt, ende het zeil by gezet hebbende, wenden het na land,
alwaar zy geraakten met het voorschip op een zantplaat, waar over
het agterschip van het geweld der baren aan stucken gesmeten, ende
vernield werd, die dan zwemmen konden, begaven haar na land,
de rest op planken en andere stucken van het schip, zoo dat zy alle
gebergd, ende behouden aan land geraakten, zynde in getale twee
honderd zes ende zeventig zielen, Actor. 27.

Dit gevaar aldus ontkomen zynde, verstonden zy dat het was een
Eiland 58. *Melita*, ofte hedendaags *Malta* genaamd; de inwoonders 58.
ontfingen haar vriendelyk, ende bewezen haar alle vriendschap,
Paulus genas daar ook veel zieke en gebrekelyke menschen, daar na
zyn zy van daar gevaren met een schip van *Alexandrien*, genaamt
Castor en *Pollux*, 't welk aldaar overwinterd hadde, ende quamen
te 59. *Syracusen*, daar zy drie dagen bleven, en voeren van daar tot 59.
60 *Regeum*, alwaar sy den wind zuidelyk kregen, en quamen tot 60.
61. *Puteolis*, daar sy Broeders vonden, ende zeven dagen by ble- 61.
ven, gaande van daar na 46. *Romen*, van waar de Broederen (van
haar komste berigt) haar tegemoet quamen tot 62. *Apymerkt*, en een 62.
plaatze genaamd de 63. *Drytabernen*: ten laatsten komende binnen 63.
46. *Romen*, alwaar den Hooftman syn gevangenen overleverden
aan den Oversten des legers; maar *Paulus* werd toegelaten op hem Ao. 60.
selven te woonen, onder de bewaringe van een krygsknegt, die op
hem gedurig paste: *Paulus* dan aldaar een huis gehuert hebbende,
predikte twee jaren het Euangelium, ende schreef binnen 46. *Romen*
dese volgende Zendbrieven, te weten: aan dem *Galaten*, 32. *E-
phesen*, 23. *Philippensen*, 64 *Colossensen*, en aan *Philemon*; daar na is hy 64.
(so de historien getuigẽ) onder de regeeringe des Keisers *Nero* onthalst.

Goedgunstige Leser, hier mede eindigen wy, in het kort verhaalt
hebbende, het gene ons (dezer materie aangaande) in Gods Heilig
woord is bekend gemaakt: wat voorts belangt eenige historien: daar
in dat breeder werd beschreven het wedervaren van d'andere Aposte-
len, waar zy gereisd, gevangen, ende omgebragd zyn, laten wy in
zyne waarde; zo veel ons belangd, zyn hier mede vernoegd, also wy
dese Kaarten, mitsgaders de beschryvinge daar agter, met alle vlyt,
en meer als gemeine naarstigheid, hebben by een gesteld, oversien,
ende curieuselyk gecorrigeerd: Versoecken derhalven, dat deze onze
arbeid met genegentheid aangenomen werd. *Vaartwel.*

Naaukeurige Beſchryvinge van deze Reys-kaart

Der LANDEN en STEEDEN

De welke van

JEZUS CHRISTUS,

Ende zyne Bloed-Getuigen doorryſt ende bevaaren zyn.

'tVOlk uit Abrahams lenden geſproten, meer als een millioen Zielen ſterk geworden, ſtapte onder Gods bevel en Moizes beleid uit Egypteland, waar in zy hadden in Slaafſche dienſtbaarheid moeten werken, aan de nu nog eenigzints overgebleevene Son en Graft-naalden; Hoewel 'er na de Egyptiſche en Arabiſche Hiſtorie ſchryvers, reeds tweemaal, zeer groot getal was vervoerd na Lybien, uit vrees voor haren ontelbaren aanwas. Deze moeſten in de Woeſtynen, tot Wetten, Zeden en Wapenen geoeffend werden, en boven al in de Godsdienſt, waar van zy eerder zware Ceremonien vereiſchten, om haar rouwheid te temperen, als ſubtylheid van redeneering, om de oneindige weezendheid haars levendigen Gods te begrypen. Moizes vol der Egyptiſche en Chaldeeſche Geheimeniſſen, en nog meer vervuld met de invloed van Gods Geeſt, ziende God van voren en van agteren; Stigt haar een verhuisbaren Tempel, de Heilige Hut Gods, en maakt daar toe uit Godlyk ingeeven, al den omſlag van Dienſt en Gereedſchappen, en Ordeningen, omtrent zo als hier volgt. De Wolk- en Vyer-kolom ſtaan blyvende by den Berg Sinai, nam hy aldaar in de vlakte, de platte grond, tot dit Tent-werk. Wie daar toe yets werkte, agte men van Gods Geeſt daar toe gedreven, de ſtof was goud, zilver, koper, yzer, en zyde kemels-hair linnen en pelteryen, 29 Talenten, 123000 ducaten van drie gulden voor een talent aan goud alleen, de beſte werkliedeu Beſaliel en Aoliab. In zes maanden gantſch afgedaan, 8580 Leviten in dry hopen, Gerzon, Kohar, Merari dienden hier in, tot dragen zetten en offeren: de Gereedſchappen waren de Arke des Verbonds, de goude tafel, de goude ſevenlampige Kandelaar, 't Wierook-Altaar, kooperen Offer-Altaar, 9 vergulde Colommen 100 zilvere baſementen en 36 Colommen van 't Voorhof met kopere Baſementen, maakten de omkrits, Aaron, Eleazar en Tamar waren de 3 Hooft-prieſters, dit werk ſtond in 't hert van 't Leger, dat reizende aldus voortging 40 jaren lang, de Wolk- en Vyer-kolom ging voor boven de Hut, Juda, Iſaſcar, Sebulon volgden, voorts Levyten, dan Ruben, Simeon en Gad, Moizes, Aaron en hare familien, dan Ephraim, Manaſſe, Benjamin, en eindelyk Dan, Aſſer en Nephtali, twee-en-veertig ruſt-plaatzen hield dit Leger in de Woeſtyneu; waar van eenige kort eenige lang, en die van Cades 19 jaren geduurt heeft, de Prieſters waren zonderling; beſtaande in vier ſtucken, eerſt een reine linnen broek, van de lenden tot onder de knyen, het tweede een dubbeld hemd, aan de ſchouders open om 't hooft door te ſteeken, het derde een linnen gordel, van blomwerk purper, van onder de oxels en zo nog eens om 't lyf, voor dubbeld neerhangende, het vierde was een tulbands-muts om de keel geknoopt, dan had den Hooge-prieſter nog 4 kleeren, een ſchoone wolle rok, Hemels-blaauw ſonder naad of mouwen, met 72 goude ſchellen aan de twee panden. Het tweede, een ruglyf, van de hals tot de lenden, het derde de borſtlap, binnen wiens vouwen de Naam Gods wierd geſteld, flikkerende in en door de twaalf Sterren, met 2 ringen daar in ketens paſten, die ze op de ſchouders aan 't ruglyf vaſt maakten. Het vierde des Prieſters goude voorhooft-plaat met punten als de kroonen met deze woorden Kades Ladonai, het Heiligdom voor den Heere, hier aan waren drie Hemels-blaauwe ſnoeren, aan elk eind een, en een in 't midden die over 't hulzel heen geleid wierd, dit wierd agter in een gevlogten, ter breete van de goude voorhooft-plaats: welke te zamen zo gevoegt wierd, dat het een cierlyke kroon uitmaakte. De borſtlap boven genoemd diende, voor een Godſpraak om in twyfelagtige zaaken, door de ſtraalen raad te vragen, zo zyn deze twaalf ſtammen door de beſnydenis en 't weeren der Afgoden afgeſcheiden van andere Volkeren, Overwinnaars geworden van de Volkeren van ſteenagtig Arabiën, die haar de doortogt wilden verhinderen, in Canaän gekomen hebben Vorſten en Koningen gehad, Heerlyke Steden, maar by uitmuntendheid Jeruzalem gehad, een plaats zo vaſt, dat Jozua die niet en nam in zyn overſtroming van Palæſtina, David moeite had om de eene overige Stad te winnen, gedeeld in oud Salem, waar van men maakte Jeruzalem, of vreeſt Salem, in Davids Burg, Zion en de nieuwe Stad met binnemuiren en grągten van elkanderen geſcheiden, en een groot geweld tot het Tempeldom, waar in jaarlyks by na alle de Joden moeſten komen offeren. Dezen Tempel is in de plaats van den Tabernakel gebouwd, wyl doen de zaak der 12 Stammen op het Heerlykſte ſtond, onder den wyzen en ryken Salomon, Zoon van den ſtrydbare Godvrugtige David, die van alle de ondergebragte volkeren, 't goud zilver en andere ſtoffen daar toe had by een gehaald; zy ſtond op den Berg Moriah, alwaar Abraham zyn Zoon Yzak aan God Offerde, volboud in 't jaar 487 na de uittogt der Joden uit Egypten, aan dezen Tempel hebben zeven jaren lang gewerkt 163600 Mannen, waar onder 3500 Opper-meeſters en 300 Regenten. Salomon begon en volboude het werk, na 't bevel van den Protheet Samuël, aan zyn Vader David gegeeven; Het Goud alleen was 108000 Talenten en 10000 Drachmen, zynde 19766 Tonnen gouds en 46000 guldens, het zilver 1000 maal 1000 en 17000 Talenten, makende 4633 Millioenen. 35 Ophirſe Schepen yder van 500 Laſten groot, bragten een groot deel der nieuwe ſchatten, en ſterk moeſt daar by 't Volk ook ſchattingen geeven, gelyk men na Salomons dood uit de aanſpraak der Joodſche Staten aan Rehabeäm zien kan, zo dat men om de toevloed en 't ruim gebruik in die tyden het zilver gelyken kon by de ſtraat-ſteenen. De gedaante was effen vierkant, gemaakt van grove marmer-ſteenen, zo dat de Berg van verre, als 'er den Tempel opſtond een Sneeuberg ſcheen, en 't maakzel, door 't uitſtek van 't Heilige der Heilige van verre een leggende Leeuw, gelyk den Tempel die naam by veele heeft gedragen. De hoogte was tuſſchen 3 en 400 ellen, den omme krits vier ſtadien in 't rond, met een Voorhof der Heidenen, Voorhof der Joden en de Binnen-trans der Prieſteren, Offeraars en Zangmeeſters, en dan het Heilige der Heiligen; met twee groote kopere Pylaaren, oneindige pragtige Vaten, Waſch-vaten, kopere Zee, Trap-Altaar tot de Offerhandens, Reuk-offeren, &c. De goude Vaten waren 34000, de zilvere 470000, t'zamen 810000, de Arke des Verbonds met goude Cherubynen, 10 goude Tafels tot de Toonbroden, 10 goude Kandelaars, 10 kopere Fonteinen met hare wagens, in 't geheel was de Koſtelykheid niet te verbeelden nog te beſchryven. Dezen Heerlyken Tempel 't voorbeeld van onzen Zaligmaker, is van de Chaldeen verbrand, van de Joden weer opgebouwd, en van de Romeinen verdelgd, die daar van nog verſcheide heugteekenen hebben over gehouden, in dezen Tempel is Chriſtus beſneeden, heeft daar in jong zynde geredenkavelt tegen

DE REYSEN CHRISTI DES HEYLAND
en Pauli met andere syne Bloedgetuygen

DE MIDDELANDSE, GRIEKSE, SWARTE, ADRIATISE ETC. ZEEN;
Met hare omsluytende Ryken.
In de welke Christi eerste Sendelingen gepreekt hebben.

יהוה

EUROPA
MARE ADRIATICUM
MARE TYRRHENUM
MARE IONIUM
MARE SICULUM
SICILIA
MARE DI PONENTE
MARE MEDITERRANEUM
MARE AEGAEUM
PONTUS EUXINUS hodie MARE NIGRUM
GEORGIA
PAPHLAGONIA
BITHINIA
ASIA
PERSICI REGNI
CYPRUS
SYRIA
CANAAN
ARABIA PETRÆA
ARABIA FŒLIX
CRETA
PELOPONNESUS
DACIA
MYSIA SUPERIOR
MYSIA INFERIORA
THRACIA
MACEDONIA
ITALIA
Roma
Malta
Jerusalem
Bethlehem
AFRICA

Blank inserted to ensure correct page position

tegen de Schrift-geleerden, heeft daar uit gedreeven de godloozen, en veelmaals het Volk daar in geleerd, na zyn Cruiciging en dood, heeft zyn nagelaten twaalf-tal van Kruisgezanten, en verkondigers van de blyde boodſchap, namentlyk de Geboorte, Leer, Leeven, ſterven, begraven werden, opſtaan en Hemel-vaaren in den zelven Tempel geleerd, gepredikt, en veele Chriſtenen aangewonnen, uit Joden Joden-genoten, en alle de omleggende Volkeren, die met verbaaſtheid oog-getuigen waren, van de geſpleete vlammen vyers als tongen, welke onder een zware donderſlag in het huys van de vergadering der Apoſtelen viel, haar alle met den invloed van den Heiligen Geeſt zeegenende, volgens de belofte van den Gekruiſten Zaligmaker, die dezen Trooſter aan zyne Diſcipelen beloofd had. Welke te vooren nog zeer vleeſchelyk aangedaan waren, geſtadig dromende van een Waerelds Ryk van haren Meſſias gelyk zy overal toonden; want hoewel zy hoorden 't geen Chriſtus aan de Jordane gebeurd was in 't doopen, hoewel zy zyne Geboorte en alle die Wonderen, en vervullingen der Prophetyen zo klaar hadden verſtaan, zo bleven zy nog denken dat de Zone Gods waereldlyk zou heerſchen, en dat een yder van haar een deel der beſtiering in zyn Ryk zou hebben. Haar en onzen Zaligmaker was den beſtemden tyd door de Propheeten voorzeid geboren, als Izraël was onder de Romeinen, en Herodes den Aſcaloniter een Idumeer, den eerſten Vreemdeling was Koning, door wil van Auguſtus tot Jeruzalem. Cyrenius was in Syriën Stadhouder, en deed voor de ſchatting en 't hoofdgeld, de Joden alle opſchryven elk in zyn geſlagt. Zo quam Jozef en Maria, (de Maget verloofd, tot Nazareth woonende) na Bethlehem, alwaar zy door de kragt des Alderhoogſten, van den Heiligen Geeſt ontfing, Byde uit den Stamme Davids, de tyd van baren nakende, had zy eerſt gaan bezoeken, Elizabeth van Joannes den Dooper zwanger; En beviel in Bethlehem, in de Herberg, gelyk 'er nog veele zulke Carwanzeraas in Ooſten zyn, daar de Ryzigers in leegeren en vernagten, dit baaren overviel de Maget, zo dat ze maar weinige doeken had om in te winden haar Kindeken, en geen plaats over als om den Zone Gods, en te gelyk haar Kind, in een Kribbe te leggen, daar wierd de geboorenMeſſias door de Herderen verwelkomt, en gevonden na de boodſchap der Engelen, in de Kribbe in de Herberg, voorts van de Wyzen aangebeeden en begiftigd met Goud, Myrrhe en Wierook, deze miſleiden den altyd jalourzen Herodes, die hoe zeer godloos nogtans kennis had dat 'er een Kind in Bethlehem zou geboren werden, Koning zullende zyn van de Joden, de Sterre had het de Wyzen aangetoond, maar zy keerden door een andere weg naar huys, waarom hy in de onzeekerheid zyn aangeboorne boosheid volgende, alle de jonge Kinderkens te Bethlehem deze dooden, terwyl Jozef van den Engel gewaarſchuwd naar Egypten vlugte, alwaar hy bleef tot dat die Herodes dood en zyn Archelaus zyn Zoon in Judea Koning was verkoren in zyn Vaders plaats, te rug keerende na Galilea en wonende tot Nazareth, Jezus oud zynde twaalf jaren ging met zyn Ouders op na Jeruzalem, op 't Paaſſchen Feeſt, verbaasde alle de Joodſche Wet en Godsdienſt Leeraars, in 't vyftiende jaar van Tiberius, quam Jezus, ſchrander, ſchoon, lang, en wys geworden, te Bethabare, aan 't Veer over de Jordaan, alwaar Joannes zyn Neef, nu al predikte en doopte, aldaar onderwierp hy zig den Doop Joannis, gelyk hy te vooren de beſnydenis ontfangen had, in dit doopen daalde uit de Hemelen met ſcharen Engelen bezet, die de Lof van haaren God uit bazuynden, den Heiligen Geeſt in de gedaante van een Duive, met een klaar-klinkende ſtemme uit de hoogſte der Hemelen, deze is myn Zoone, myn Geliefde, in welken ik myn welbehagen hebbe, alzo gedoopt zynde, wierd door Joannis van hem gepreedikt, dat hy het Lam Gods was, die de zonde des Waerelds zoude weg neemen, en dat hy zo veel ſcheelde in waarde by den zelven, dat hy niet waardig was zyn ſchoenen te binden, voorts ging hy in de Woeſtyne, wierd van de Duivel bezogt, keert weder naar Galilea, vierde mede de Bruiloft tot Cana in Galilea, veranderde water in Wyn, trok op na Jeruzalem, vermits het Paaſſchen Feeſt na by was. Deed in 't eerſte Jaar van zyn prediking veele wonderen, wierd ook op veele plaatzen belagt en leed allerlei gevaar, de boosheid der Joden waſſchende door zyne Wonder-werken, hy nam op veele plaatzen veele Leerlingen van de alderongeagtſte menſchen, als Viſſchers Tollenaars en diergelyke, willende betoonen dat hy zyne kragten door de zwakken konden uitvoeren, de klank ging alom op van de geneezingen, leeringen, beriſpingen en vertrooſtingen, die uit zyn Heilige mond vloeiden. In het tweede jaar was hy eerſt meeſt ontrent de Galeiſche Zee, waar op hy leerde, ja wandelde; Gebood Winden en Elementen; joeg Duivelen uit, genas ziekten, ja verwekte de afgeſtorvenen, hy zond ook zyne jongeren uit zeer in getale vermeerderd, die mede eenige wonderen deeden, de zoom van Jezus kleed te raken heelde de qualen, de daken wierden opgebroken om de zieken in de huizen neer te laten, de graven opgemaakt, hy voede met twee Viſſchen en vyf Garſte-brooden eenige duizenden die hem mede volgden, en hield meer over als 'er in den begin was geweeſt. Zo vervolgde ook het derde en vierde jaar van zyn prediking ontdeekende, en beſtraffende de Huichelaars, de Wet en Schriftgeleerde, die ſteeds hem zogten te dooden, tot Judas hem verried, om dertig zilverlingen hem den Joden verkopende, zo wierd hy Caiphas, Herodes en Pilatus overgegeven, gevangen, geboeid, gegeeſſeld, beſpot en ook gekruiſt, ſtond op den derden dag vol glorie van de Engelen vergezelſchapt, uit het graf verſcheen aan veele, predikte, en vertrooſte alle, tot dat hy van den Olyfberg opvoer ten Hemel, om te zitten ter Regterhand Gods zyns Vaders, om te Oordeelen de levende en de dooden Zyn Diſcipelen van daar na Jeruzalem geroepen, krygen den Heiligen Geeſt, Petrus en Joannes toonen de ontfange kragten met het geneezen van een kreupelen, haar vergadering werd een Gemeinte, alleen is onder haar eigen, Ananias en Sephira daar in zondigende werden met de dood geſtraft, de vervolging begint. Stephanus werd geſteenigt, yder ging nogtans al yveriger voort met de gaven des Heeren te toonen, Heidenen werden zo wel als Joden alomme den Heere gewonnen, gelyk de Camerling van de Koninginne Candace, Cornelius den Hooftman en andere meerder. Paulus mede vervolger Saul te vooren genaamd, werd blind geſlagen na Damaſcus gekeerd, van de Joden gezogt, den welken hy onverwagt het ware ligt predikte, door een mand uitgelaten komt by Petrus in Jeruzalem, die te Lydda te Joppa en elders veel Wonder-werken doet, Paulus komt naar Antiochiën, van daar na Silicien, op 't Eiland Cyprus, ſlaat Elymas den Toovenaar te Paphos met blindheid, na Pergamum trekkende doorreiſt Phrygien, en Pamphilien, van daar na Antiochien in Piſidien, naar Lycaoniën Iconien en andere daar aan palende oorden. Hier gegeeſſeld, elders geſteenigd, omgezworven, overal predikende en Wonder-werken ter eere Gods doende, door Antiochien en Syrien, wederom na Lyſtren, Phrygien en Galatien doorreizende, meinden naar Aſien te gaan, wenden naar Macedoniën, komen wederom door Apollonia en Amphipolis, door andere plaatzen met veele gevaaren naar Ephezen, alwaar 't grootſte gevaar hem op den hals quam. Eindelyk, in Jeruzalem alwaar op allerlei manieren mishandeld Petrus naar Alexandrien, Paulus in handen der Romeinen over Zee op veele plaatzen geſlingerd werd, tot Mileta ſchipbreuk lydende, komt na veele rampen en bezoekingen eindelyk tot Romen, Johannes verſterkte de zeven Kerken van Azien, en de Gemeintens van Griekenland, tot dat hy zyn overwinning ontfing door 't Martelaarſchap, gelyk ook Thomas in Indien, Barnabas elders, Petrus te Romen en andere op andere plaatzen den Heere op Offerende, haar zelven met oneindigen aanwaſch der Geloovigen die door haar bearbeid, over de gantſche Waereld het Woord des Heeren belyden, tot zynder Eere en harer Zaligheid Amen.

DER BOOZEN ENGELEN VAL EN STRAFFE. 1. Fig.

rins der duysternis benyd Gods Beeld Juweelen
Mensdom, 't welk hy velt door zyn bedrieglyk streelen.
Dies wreekt zich Blixem, Vuur en Hel aan 't Helsche Rot.
Het Zaalig Hemels Oog geeft vreugd en 't ligt by God,

SCHEPPINGE VAN DE WOESTE STOFFE, 2. Fig.
Ligten, Gewassen, Gevogelte, Visschen, Dieren Adam en Eva

t NIET werd HET, Gods Geest zweeft op de water plassen,
ar boven straalt het Licht, het Aardryk brengt Gewassen.
3. Het Lugt en Water Vee, 4. Het Aard Gedierte krielt.
5. De Rib van Adam werd hem tot een Bruyd bezielt.

HET PARADYS. 3. Fig.

Het Paradys verciert met Dieren, Bosschen, Boomen,
Laat uyt zyn Edens-Veld vier ryke Vloeden stroomen,
d'Aanbiddelyke glans bestraalt den Wonder-Hof.
Daar staat de Kennis-boom; daar blinkt des Scheppers lof.

VAL ONZER EERSTE VOOR-OUDERS 4. Fig.
En Rampen daar uyt ontstaan

1. Gelooft dit Hel-dier niet, O! Ouders; 't zal u dooden.
2. Uw zweet, smert, Kinder-moord stort u in duyzend nooden,
3 Uw dertel naa-geslagt in weelde Steeden bouwt.
4. Een Ark werd toebereyd. 5. Men slaapt in 't Wonder-kom.

ZOND-VLOED. ARKE. BABELS-TOORN. 5. Fig.

Abraham en zyn Huys Befneden

1. *Zo kan een Zond-vloed ſnel een Zonden vloed verſlinden,*
2. *Door 't wonder-ſchip en duyv' kan Noach vreugde vinden.*
3. *Wat Cham beſpot, zal Sem en Japhet haaſt bekleên.*
4. *Het Babel werd gebouwt, En* 5. *Abrams huys beſnêen.*

ZODOMS STRAFFE. 6 Fig.

1. *Voor Sodoms zond en ſtraf ſtort Abraham gebeden*
2. *Het raazend Grauw beſpringt Lots huys met vuyle zeden.*
Twee Englen redden Lot, 3. *Lots Wyf op Paerde-weg*
Werd Zout, 4. *Het Land verbrand,* 5. *Lot ſchendt zyn eygen bloed.*

ISAAC TEN OFFER BEREYD. 7. Fig.

Jacobs Zegen Ladder Ontmoetinge met Esau. Sichem om Dina gedood

1. Tot slagting van sijn Soon is Abraham genegen.
2. Als Esau Wild-vee jaagt, vangt Jacob Vaders zegen.

3. God, Ladder, Engelen, verquikken hem door 't Woord.
4. Siet Esau om sijn hals? 5. Maar Sichem word vermoord.

JOSEPHS VERNEEDRING S. Fig.

1. Ter Kuyl doet Broeder-nyd Broer Joseph neder daalen.
2. Men ziet voor hem, als slaaf, een laage prys betaalen

3. Hy vlied voor 't dertel Wyf. 4. Hy werd in 't naare Kot Gedompt. 5. Het droom-geheym belooft hem beter lot.

JOSEPH VERHEERLYKT. 9. *Fig.*

1. *De Schenker diend den Vorst; De Bakker werd gebangen.*
2. *Prins Joseph Zegevierd met Praal en Lof-gezangen.*
3. *De Broederschap, betigt van diefte, komt in schand.*
4. *Men schrikt, men weend, men kust.* 5. *Het Volk bezaaid het Land.*

MOSES IN EEN BIEZE-KIST. 10. *Fig.*

Dood den Egyptenaar Zlangen staf Paa'ch. Lam Roode Zee verdeelt

1. *Hier vind een groot Princes, een kind op golven zweeven,*
2. *'t Is Moses, die in 't zand vertrapt des dwinglands leeven.*
3. *Ziet hoe zyn Staf hier woeld, en 't Tover vee verslind.*
4. *Het Paasch-Lam werd verteerd,* 5. *God red door Zee en Wind.*

ISRAELS VERLOSSING, 11. *Fig.*
En Pharaos ondergang

1. *Men torst uyt Nylus-land veel goed, en Josephs beenen.*
2. *De Zee is als bemuurd, de grond bevloerd als steenen.*
3. *De Dwing'land met zyn trot en trots verzinkt als lood*
4. *Gods Volk drinkt uyt de Rots,* 5. *En eet het Hemels-Brood.*

DE WETGEVINGE AAN MOSES OP DEN BERG, 12. *Fig:*
En Amaleks Nederlage

1. *De Wet Berg afgeslut, verbied daar toe te treeden*
2. *Dog Moses klimt om hoog, en haalt de Wet der Zeeden.*
3. *In 't bloed smoort Amalek.* 4. *Maar Moses ziet Gods ligt.*
5. *De Berg spouwt Vuur en Vlam, en 't Volk voor 't Dond'ren zwigt.*

MOSES WET EN ISRAELS KALF-DIENST. 13 Fig.

(1) *God geeft aan Moses hand zyn Wet in Steen geschreeven;*
Maar Moses breekt dit werk, (2) *de Kalf-dienst doet hem beven.*
(3) *Het Volk den Afgod dient, en schreeuwt met dol* [illegible]
(4) *Men zwelgt den Kalf-God in.* (5) *Levyt verslaat Levyt.*

MOSES BLINKEND EN BEDEKT AANGEZIGT. 14. Fig.

Ita is yver voor de [illegible] Hutte.

1 *Ziet Moses Aangezigt van Goude Straalen branden,*
2. *Die hy bedekt; het Volk is ryk en mild van handen.*
3. *Elk kunst'ling maakt gereed de Tent, aan God gewyd;*
4. *Men Spint, Borduurt en Stikt.* 5. *Elk brengt zyn gaav' omstryd.*

HET VERTOOG VAN DE STICHTS-HUTTE, 15. *Fig.*

En haare Godsdienstige werktuygen

De God-Gewyde plaats, Gereedschap, en Pylaaren,
Behangsels, Kandelaars, het Offer Vuur, Altaaren.

Het Slagt-Vee, Vaten, Brood, het Kleed van d'Offer-Voogd,
Verbond-Kist, Heyligdom: En meer werd hier vertoogd.

AARONS SALVING. INWYINGE DES ALTAARS. 16. *Fig.*

Nadab en Abihu verbrand. Verzoen-Bokken

1. *Gezalft werd Arons Hoofd, en Kroost, en Borst, en Handen.*
2. *Het Heylig Offer moet by Altaars-Wying branden.*
3. *Het vreemde vuur verslind twee Priesters', al te stout.*
4. *Men draagt de Lyken weg.* 5. *Men jaagd den Bok in 't Wout.*

MELAATSE MIRJAM EN HET MUYTEND ISRAEL. 17. *Fig.*

(1) *Als Mirjam nydig murt, werd zy Melaatsch verdreeven;*
(2) *Maar Moses sterk gesmeekt vernieuwd haar quynend leven.*
(3) *en* (4) *Ziet hier tot proev', de Vrugt van 't Melk en Honig Land.*
(5) *Gods Heyr-Vorst werd gedreygt, en 't woeste Volk ontbrand.*

QUAKKELEN. ISRAELS NEERLAAGE. 18. *Fig.*

Sabbath-schender gesteenigt, Corah &c. verslonden. Wonder van Aaron.

(1) *God wil zyn dartel Volk met Quakkel-Vee onthaalen.*
(2) *En streng hun wrevel-moed door 't bloedig zwaard betaalen.*
(3) *De Sabbath-schender leeft; Een steen-hoop is zyn graf.*
(4) *Het muytend Rot verzinkt.* (5) *Hoe bloeyt de Wonder staf.*

AÄRONS DOOD, EN KOOPERE SLANG. 19. *Fig.*

(1) *Groot-Priester Aäron stapt Berg waarts om te sterven.*
(2) *Eleazar zal 't Ampt, en 's Vaders Kleed be-erven.*
(3) *De Slangen steeken 't Volk;* (4) *Een Slang het Volk geneest.*
(5) *Daar ligt ook Basans Reus; Gods Volk vecht onbevreest.*

BALAKS GESCHENKEN AAN BILEAM. 20. *Fig.*

De sprekende Ezelin. Engel met zyn zweerd Bileams Offerande

1. *Men streelt een Bileam met Balaks Vlek-geschenken.*
2. *De Buyk-Paap neemt het geld om Israel te krenken.*
3. *Het Beest, bang voor 't gezigt, bestraft des Ryders slaan.*
4. *Gods Engel wraakt zyn werk;* 5. *Zyn Offer werd gedaan.*

ISRAEL. TOT HOERERY EN AFGODERY VERLEYD. 21. *Fig.*

Haare Oversten gehangen Pinehas spiest. Moab ten verslagen.

1. *Door Moabs Hoeren lid danst Isr'el om de Goden.*
2. *Men eert het levendig Beeld, zoo streng van God verboden.*
3. *De Grooten knoopt men op, de Kleinen bloeden dood.*
4. *Het schand paar werd gespiest.* 5. *En Moab komt in nood.*

MOSES LEGT ZYN AMPT EN LEEVEN AF, 22. *Fig.*

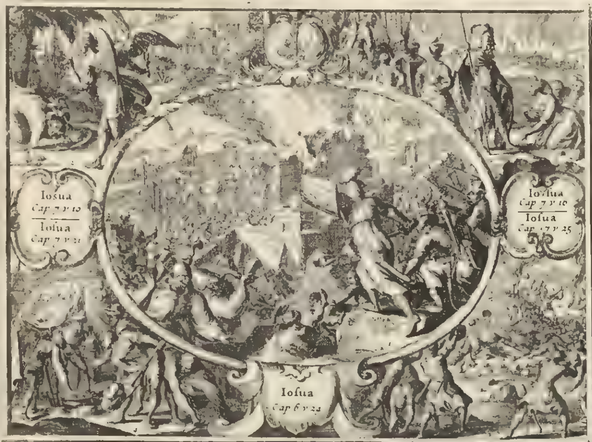
Ziet Canaan en werd Begraaven.

(1) *Vorst Moses leevens moe, geeft Staf en Staat in handen Van Josua.* (2) *Hy ziet van verr' het puyk der Landen.*
(3) *Zyn Lyk werd aan het Graf door 't Engeldom gewyd, Waar over Michael met Sathan dapper stryd,*

BESPIEDERS BY RAHAB EN JORDAAN VERDEELT. 23. Fig.

(1) Twee Booden van Gods Volk zyn onder 't Vlas verborgen,
(2) Het Zeel van Rahab zal hunn' veyligheyd bezorgen.
(3) De Jordaan wykt voor d'Ark, staat pal gelyk een steen.
(4) Het Denk-maal werd gezet (5) En Israel besneên.

GODS ZOON BY JOSUA.
Jericho gewonnen Achan gedood.

24. Fig.

(1) De Groot-Vorst Josua bukt voor den Heer der Heeren;
(2) Geen storm, maar Gang en Klank zal Jericho verteeren.
(3) Aan Rachab en haar Huys belooft men scherm en troost
(4) Men graaft naar Achans Roof (5) Men dood hem met syn Kroost.

AIS KONING GEHANGEN. 25. Fig.

Gibeon ten list Zon en maan staan stil

(1) *Ziet hier den Scepter-Voogd van Ai opgehangen,*
(2) *En Josua door list van Gibeon gevangen,*
(3) *God breekt des Vyands magt door Hagel, Zon en Maan*
(4) *Vyf koningen in 't hol.* (5) *Zyn Stout vertrapt vergaan.*

OVERWINNEND ISRAEL. 26 Fig.

Door Altaar met de Jordaan Gebouwt

1. *Hoe heerlyk van Gods Volk al vierend Zeege vieren.*
2. *Het Land, door 't Lot verdeeld, firekt tot Triumf-Laurieren.*
3. *Gad, Ruben en Manasse, verhuizen na den strand*
4. *Hug Altaars Broeder twist,* (5) *Siet Afbeelds bond.*

EGLON DOOR EHUD. SISERA DOOR JAEL GEDOOD. 27. Fig.

1. Het swaerd van Ehud [illegible]
2. Hy blaast de strijd Trompet, en boord in Moabs landen.
3. [illegible] gesien moed
4. Als Sangars Stoc [illegible], 5. Sterft Jaels Spyker-[illegible].

GIDEONS OVERWINNINGE TEGEN DE MIDIANITEN. 28. Fig.

1. Het vuur [illegible]
2. En Gideon diend God, breekt Baal, [illegible] zyn' Haagen.
3. [illegible]
4. [illegible], Kruyk, en Vlam vertreen den [illegible] plat.

ABIMELECHS WREEDHEID EN DOOD. 29 *Fig.*

1. *Abimelech kapt af tien-feven [illegible],*
2. *Maar Sichem kan de moort der Princen niet [illegible].*
3. *D[illegible] [illegible] een tak en* 4. *fteekt den toorn [illegible] brand.*
5. *Een fteen verplet zyn Kop, Hy fterft door Dienaars hand.*

JEPHTAAS ZEEGE-PRAAL EN DROEFHEID. 30. *Fig.*

1. *Held Jephta werd met fmaad uyt 's Vaders huys [illegible],*
2. *De flaf van 't Land beftier zal weer zyn roem vergroten.*
3. *Zyn [illegible], Maar [illegible] en [illegible].*
4. *De Dogter werd beweend,* 5. *[illegible] [illegible].*

SIMSONS GEBOORTE EN KRACHTEN. 31. *Fig.*

(1) *Ziet by Manoahs Wyf een God[...] verschynen,* (3) *Het brad[...] der Simsons Helden [...]*
(2) *Ziet ook dien wonder-Heer in 't Offer-vuur verdwynen.* (4) *Hy [...] het Raadzel-[...],* (5) *En [...] in brand.*

SIMSONS KRACHT EN DOOD. 32. *Fig.*

(1) *Held Simsons Ezels Kaak [...] duizend man het leeven.* (3) *Ziet, hoe een d[...]aaze Minn' hem van 't gezigt ontbloot.*
(2) *Hy torst de Poort om hoog door kragt van God gegeeven.* (4) *Hy zweet in 't Moolen-werk.* (5) *Zyn einde is veeler dood.*

MICHAAS AFGOD. 33. Fig.

En Levyt door de Daniten weg geroofd, en Lais overwonnen.

1. Een Micha smelt zyn geld tot Afgod en tot der Gooden.
2. Met DANS verbaasters volk, is zyn Levyt ontvloden.
3. Zyn God, zyn Heiligdom, zyn Buik-Paap word vermand.
4. Hem drygt een floute Troup. 5. DAN valt in Lais-land.

SCHAND-DAAD DER BORGEREN VAN GIBEA, 34. Fig.

[illegible]

1. Door Schand lust werd een Vrouw [illegible] dood gevonden.
2. Dit roept om wraak en bloed, veel duizend zyn [illegible].
3. Door Eed en Eyt verbod werd Benjamin geknelt,
4. Dog door een Eyt verbod, en (5) Maagden roof herstelt.

Ruth Cap. 1 v. 12
Ruth Cap. 3 v. 6
Ruth Cap. 1 v. 20
Ruth Cap. 4 v. 1
Ruth Cap. 2 v. 9

NAEMI, RUTH EN BOAS. 35. *Fig.*

1. *Naëmi, Arpa, Ruth, be[illegible] [illegible],*
2. *En Bethlehem, verbaast, beklaagt haar droevig [illegible],*
3. *Maar Ruth, door Boas gunst, gelaaft met drank en brood,*
4. *Komt stil en kuyslyk naast,* 5. *en werd zyn Lots genoot.*

I Samuel Cap. 1 v. 14
I Samuel Cap. 2 v. 27
I Samuel Cap. 2 v. 13
I Samuel Cap. 4 v. 16
I. Samuel Cap. 4 v. 11

HANNA VAN ELI BERISPT. 36. *Fig.*

Zyn Zoonen [illegible] [illegible] Eli's [illegible] Dood.

1. *O! Eli, hoe durft gy [illegible] tot Hanna spreeken?*
2. *Siet, hoe uw Zoonen zelfs Gods Offer-wetten breken.*
3. *Hoort dan uw straf, en beeft.* 4. *De Vyand krengt u smert,*
Hy doodt uw Kroost. Hy roofd. 5. *En gy breekt hals en hert.*

SAMUELS OP-OFFERINGE, BEROEP EN GEBED, 40. Fig.

[illegible]

1. *Van God werd Samuel, aan God word [illegible],*
2. *Hy [illegible], van God [illegible], het Huys van Eli [illegible]*
3. *[illegible] verderft den Bethsemyt,*
4. *Gods Volk [illegible] (5.) De Donner voor hem vlugt.*

DE ARKE GENOOMEN EN HERSTELT 38. Fig.

[illegible]

1. *Siet hier Gods Heiligdom naar Dagons Tempel draagen,*
2. *Siet oor den stommen God voor Cherubim verslaagen.*
3. *[illegible], Dagonist! uw God [illegible] sinder land en [illegible].*
4. *[illegible] slaagen, en 5. herstel Gods Ark [illegible].*

SAUL ONTHAALT, GESALFT, EN PROFETEERENDE. 39. Fig.

[illegible]

1. Prins Saul werd onverwacht in 't het Zaal [illegible] verheven.
2. Met Olie op zyn hoofd werd hem een Kroon gegeven.

3. Hy preekt als een Prophect, 4. Held Jonathan [illegible]
Den Vyand met zyn [illegible]. 5. En werd [illegible].

AGAG GEDOOD. DAVID GESALFT [illegible]

[illegible]

1. De Kling van Samuël laat Agags hals in [illegible].
2. Maar David wird gezalft, en Saul moet voor hem [illegible].

3. [illegible] 4. [illegible]
5. Dog Saul [illegible] met zyn Spies [illegible].

DAVIDS VLUGT. SAUL ONDER DE PROPHETEN. 41. Fig.

1. Hoe trouw heeft Michal haar voor haar [illegible] [illegible]! | 3 De [illegible] port David aan ter Vlugt. 4. Maar Zweerd en brood
2. Wat doet de [illegible] Saul hier onder de Propheten? | 5 Brengt Stad, Abimelech, en 't Priesterdom ter dood.

ABIATHAR BY DAVID. SAUL IN DE SPELONK. 42. Fig.

1 De Priester Abiathar zal David [illegible] [illegible]. | 3 Abigail verzacht Held David [illegible] [illegible]
2. Maar Saul in 't Hol [illegible] [illegible] [illegible] gevaar van sterven. | 4 De [illegible] word [illegible]. 5. De [illegible] [illegible] in 't bloed

TOVERESSE TE ENDOR. SAULS DOOD. 43. Fig.

1. Ziet Saul, door Toverschim van Samuel [illegible]
2. Nog [illegible] hy meer, als hy in zonden [illegible]
3. Men [illegible] het [illegible] van Saul in Zege [illegible] ten toon;
4. Maar Jabes eert zyn [illegible], 5. De Dood is [illegible]

ISBOSETH VERMOORD. USA'S DOOD. 44. Fig.

1. Isboseth werd vermoord, [illegible]
2. Hoe haast is Davids vreugd door Usa's Dood [illegible]!
3. O Hanon! [illegible] en [illegible] ten [illegible]
4. Ziet David draagt uw Kroon. 5. [illegible]

BATHSEBAH IN 't BAD. NATHAN BY DAVID. 45. Fig.

1. *Laat gy door 't Wyf in 't bad, ô David, u verkoren?*
2. *Zo leest wat Nathan zegt: Gods straf zal op u keeren.*
3. *Ziet Amnon ... zyn bedd, en Thamar weend en zucht;*
4. *Ziet Amnon weer vermoord,* 5. *En Absalom ter vlucht*

... ACHITOPHEL, ABSALOM, ... SAULS HUYS GEHANGEN ...

1. *Daar hangt Achitophel, met ... beladen,*
2. *Daar hangt ook Absalom, met Joabs Spies beladen.*
3. *Daar hangt 't Zaad van Saul, ... der Davids lad*
4. *Gods Engel slaat het Volk, en* 5. *Abisag ...*

JOAB GEDOOD. SALOMONS HUWELYK. 4^e Fig.

1. [illegible] 't Heyligdom, [illegible] | 3. Zyn [illegible] 4. Zyn verstand treft Moeders [illegible]
2. Een Egyp. Princes word hier aan Salomon [illegible] | 5. En Sabaas [illegible], door [illegible] gans verwert

[illegible] 5^e Fig.

1. [illegible] | 3. [illegible]
2. [illegible] van God [illegible] | 4. [illegible]

BAESA BOUWT RAMA. SIMRI DOOD BAESA VERBRAND [illegible] 45. Fig.

Achab met Jesabel gehuwt [illegible]

1. *Op Koning Nadabs bloed, bouwd Basa Rama* [illegible]
2. *Maar Zimri doet zyn zaad door 't bloed gemoord* [illegible]

3. *De* [illegible] *de Moord, de Moorder raakt in brand.*
4. [illegible] *Achab* [illegible] *zyn Kruyd.* 5. *De dierte plaagt het Land.*

ELIAS DOOR DE RAVEN GESPYST. VERWEKT HET DOODE KIND. 5 Fig.

[illegible]

1. *Elias neemt de* [illegible] *door Ravens* [illegible] *gegeven.*
2. *En geeft aan Moeders hand het kind,* [illegible]

3. [illegible]
4. [illegible] 5. *Zyn* [illegible]

N

ELIAS DOOR EEN ENGEL GESPYST. BEDEKT ZIG VOOR GOD. 51. Fig.

Werpt de mantel op Elia micha voor Achab Achabs bloed door de honden geleckt

1. *Gods Engel werd met Spys Elias toegezonden.*
2. *Die dekt zig, als hy hoort en straf en troost verkonden.*

3. *Elia ploegt het Veld,* 4. *En Micha groot van moed*
Ontfangt een slag, 5. *Maar Honden slorpen Achabs bloed.*

ELIAS HEMELVAART EN ANDERE MIRAKELEN. 52. Fig.

1. *De trotse benden zyn door 's Hemels Vuur verslonden.*
2. *Men ziet op Mantel-slag des Jordaans naakte gronden.*

3. *Elias vaart om hoog met Wagen, Vuur en Paard.*
4. *Het Boef-rot werd verscheurt* 5. *En d'Oli-stroom vergaart*

NAEMAN IN DE JORDAAN. SYRIERS IN SAMARIA. 53. Fig.

[illegible] Ridder vertreden. Jezabel [illegible]

1. Held Naaman, Melaats, [illegible] in [illegible] stroomen.
2. [illegible] is 't Syrisch Heyr in [illegible] Stad [illegible].
3. Melaatzen vinden buit, terwijl de [illegible] treurt.
4. De Ridder werd vertrapt, en 5. Jezabel [illegible].

HOOFDEN VAN ACHABS ZOONEN. BAALITEN GESLAGT 54 Fig.

[illegible]

1. Zie daar! uit [illegible] Zaad [illegible] zeven koppen [illegible].
2. En Jehus zwaard in 't Hert en 't Huys van Baal dringen.
3. Een Athalia [illegible] rampzalig in [illegible].
4. Eliza laat de schoot. 5. Zyn [illegible] onder dood.

ACHAS ALTAAR. HOZEA GEVANGEN. 55. Fig.

Affyrien Leeuwen Samaria

1. Een Altaar werd geschetst naar Achas ... behagen. | *3. Verstaatd moet Israel voor Assurs Drevers gaan.*
2. Hozea moet zyn straf in ... Keetens draagen | *4. De Leeuwen plagen 't land. 5. Men siet Gods Engel slaan.*

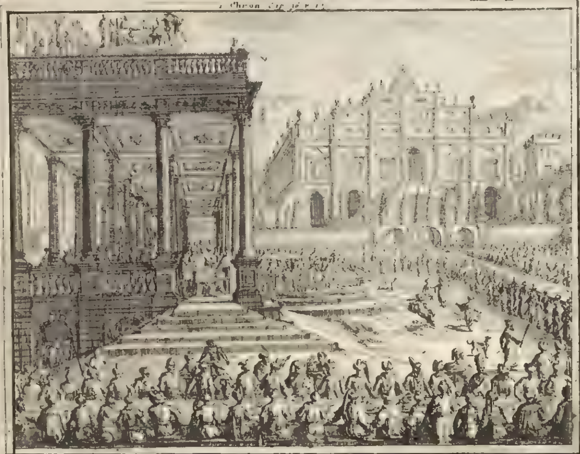

HISKIA GENESEN ACHABS ZONNEWYSER 56 Fig.

Schatten Wet-boek

1 Een vyg zal 't Pest gezwel van Vorst Hiskia weeren. | *3 Hy toont aan Babels ... zyn Schat huys, magt en pragt*
2. Des wyzers schaduw moet tien graden rug-waards keeren. | *4. Men leest het Wet Boek voor. 5 End ... word verkragt.*

2 Chron. Cap. 30 v. [illegible]

Rom. de Hooge inventor et fecit — 2 Chronica Cap. 30 v. 21 22 — I. Lindenberg Excudit Cum Privil.

SALOMONS TEMPEL-BOUW EN KROONINGE. 57. Fig.

Des Volks Offerhanden en Maaltyd

Vorst David was belust den Tempel-bouw te stichten,
Maar d'Erf-Vorst Salomon, vol moed, zal 't Werk verrichten;
Dies kroond men Hem. Het volk verheugd zig in dien praal.
d'Altaaren rooken sterk, Men houd een Vreugdemaal.

2 Chronica Cap. 30 v. 17

Rom. de Hooge inventor et fecit — I. Lindenberg Excudit Cum Privil.

VERBRANDINGE EN BEROVINGE VAN DEN TEMPEL. 58. Fig.

De Priesteren en 't Volk vermoord

Altaaren, Koop're Zee, Pilaren, Bloem-[illegible]raaden
Het Ark juweel, de Glans, en Priester-feest-gewaden.
Zyn wreed vernield, De [illegible] van Leeraren [illegible]
Men blaakt, men sleept, men moord, De dolle [illegible] woed.

P

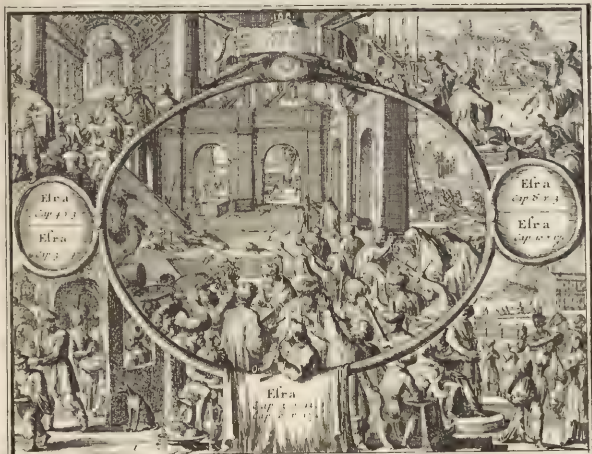
JERUSALEM EN DE TEMPEL DOOR NEBUCADNEZAR VERBRAND, 59. Fig.
Verwoest en 't Volk geboeyt

Gods wraak, zo lang getergt, heeft Saat en Stad verslonden.
De vlam verteerd het al. (O bitt're vrugt der zonden!)
Men sloopt het Heyligdom; men rooft de Tempel pragt.
Het Volk werd, wreed geboeyd, in slaverny gebragt.

CYRUS BELAST JERUSALEMS STAD EN TEMPEL TE HERBOUWEN. 60. Fig.
Schatten tot dien eynde gebragt En weg-gevoert.

1. *Tot troost van 't Jodendom werd Cyrus Hert ontstoken.*
2. *De Vry-brief van den Vorst heeft all' haar Ramp gebroken.*
3. *Tot Stads en Tempel-bouw besteed men Goud en Buyt.*
4. *'t Werd all' by een gebragt.* 5. *Men voerd de Schatten uyt.*

DER JODEN VRYHEYD. TEMPEL-GROND AFGEPAST. 61. Fig.

Loof Hutten Feest. Tempel-Wyinge. Het scheyding der Heyd[illegible]

1. *Goud, Silver, Vry-gelev werd aan Gods Volk gegeven*
2. *Men meet Gods Huys en Grond, Men agt geen tegen streven.*

3. *Men viert het Hutten Feest.* 4. *Men ciert den Tempel-bouw.*
Men Offert, Juycht en Weent. 5. *Men scheyd de vraakb're Trouw.*

NEHEMIAS SCHENKENDE, EN JERUSALEM BESPIEDENDE. 62. Fig.

[illegible]

1. *Als Nehemias schenkt het [illegible] nat met treuren*
2. *Bespied hy Zalems-Stad, en Poort, en Muur, en Scheuren*

3. *Maar Ezra leert de Wet op een verheven Stoel.*
4. *Gods Volk bouwt onvermoeyt.* 5. *Men stoort het Koop-gewoel.*

AHAZUERI KONINGLYK MAAL. ESTHER, KONINGIN. 63. Fig.

[illegible] Moord [illegible] Verraders [illegible]

1. *Wil Vasthi trots en stout des Konings Praa[illegible] [illegible].*
2. *Moet zy haar zien verstoten, en Hester prag[illegible] [illegible].*
3. *Men b[illegible] ('t welk Mardochai ontdekt) des Vorsten dood*
4. *De Moorders gaan ter Galg.* 5. *De Jood bestreyd zyn nood.*

CHRONYK voor AHASUERUS GELEZEN. MARDOCHAI te PAARD. 64. Fig.

[illegible]

1. *De Per[illegible] [illegible]*
2. *[illegible] Mardochai [illegible]*
3. *[illegible] de K[illegible], [illegible]*
4. *[illegible] zyn eygen Galg.* 5. *Men [illegible] Zoonen op.*

JOBS ELLENDE EN TEGENSPOED. 65. Fig.

1. De Moord- en Leugen-Geest poogt Job by God te [illegible]. | *3. De ZYNEN en het ZYN' vergaan door Vuur en Zwaard.*
2. Dit flort zyn [illegible] en Vee in stroomen van elenden. | *4. Het Huys verpest zyn Kroost. 5. Wyf, Vrienden, zyn ontaard.*

JOBS HERSTELLING EN VOORSPOED. 66. Fig.

Het oude leed is weg. Nu [illegible] een nieuw [illegible], | *Gy [illegible] dank aan God, voor Kragten, Kinder-fleet,*
En stroomt O Job! u toe, [illegible] een [illegible] Zegen. | *Vee, Vrienden, Gyten, Huys, en all' dien overvloed.*

DAVIDS PSALMEN, EN MUSICALE LOFTUYTINGE. 67. Fig.

In Treur-, en Vreugd, en Strijd, en Lof, en ... gevangen. Van Sond', van Straf, van Troost, en wat men kan verlangen,
Leert ons Gods Harpenaar. Hy Speelt, hy Looft, hy Singt. Zyn Harp, zyn Stem, zyn Hert tot in den Hemel dringt.

DE WAARE WYSHEYD. 68 Fig.

1. *Hier daald de Wysheyd af ... aan ... te ... leren.*
2. *De grootste Wysheyd is, God vreesen en hem eeren.*
3. *Zy ... met ... van Kunst het ... .*
4. *Zy ... als ... en Mirr.* 5. *Zy schied van Wyf en Wyn.*

SALOMONS PREDIKER-BOEK. 69. Fig.

Nu Predikt Salomon om 't NIET [illegible]
De [illegible] Waereld [illegible], als wind, in ijdle [illegible].

De [illegible] in 't [illegible] van zyn Gods
[illegible]

SALOMONS HOOGE-LIED [illegible] Fig.

[illegible] verlangt [illegible]
[illegible]

[illegible] zoekt, en vindt, en treedt, zyn [illegible].
[illegible]

S

JESAIAS BESTRAFT DE BOOZE, EN VERTROOST DE VROOME, 71. Fig.

[illegible] met een Gloeyende [illegible] aan zyn Mond [illegible]

1. Schoon [illegible] het quaad in alle Staten.
2. Zoo [illegible] en uytgelaaten.
3. In 't midden van den angst verschynt EMMANUEL.
4. Het Vuur bevrydt de Tong. 5. De Wolf werd [illegible]

JESAIAS BESTRAFT DE AFGODERY, DREYGT DE PLAGEN,

[illegible]

[illegible]
[illegible]

De [illegible] werd [illegible], en [illegible]
Wanneer een Vreugden [illegible]

JEREMIAS BEDREYGENDE ALLERLEY PLAGEN, 73. Fig.

en Jerusalems [illegible]

Pest, Honger, Zwaard, en Dood, gaan [illegible] zonden.
De Ruyter met zyn Toorts en Zabel wreekt de Zonden.
D[illegible] Men[illegible] en 't gediert' [illegible] mensch en Vlees verteert.
Ja Stad, en Vorst, en Volk en alles werd verheert.

JEREMIAS EN POTTE-BAKKER. AARDEN-KRUYK. 74. Fig.

[illegible]

1 *Het Aarden-werk [illegible] der Zonden*
2 *Dies draagt den Straf Prop[illegible] een [illegible] Vat in handen.*
3 *De [illegible] 4 Gods Knegt [illegible] uyt den Put.*
5. *[illegible] op Egyptens Grond zet Bab[illegible] zynen Stoel.*

WEENEND ZION. KLAGENDE JEREMIAS. VERMOORDE PRIESTERS. 75. Fig.

In de O[illegible] van Ko[illegible] [illegible]

Nu zult gy Zions Bouw in zijne Tranen [illegible],
Dan [illegible] de Klaag-Propheet de Treurgnaar [illegible],

Hier [illegible] een Keizen af, Daar stroomt het Priester bloed;
Ginds [illegible] de Vorst ont[illegible]. Ziet hoe de [illegible] woed.

EZECHIELS GEDRAG ONTRENT BROOD EN WATER. 76. Fig.

[illegible]

1. [illegible] met [illegible] [illegible] de [illegible].
2. Zyn [illegible], [illegible] [illegible] [illegible].

3. [illegible] [illegible], Me[illegible] [illegible].
5. [illegible] [illegible], [illegible].

GEZIGTEN van den PROPHEET EZECHIEL, 77. Fig.

[illegible] | [illegible] Vuur en Cegen vol.
[illegible] Leeuw en Arend [illegible] | [illegible]

NEBUCADNEZARS DROOM, ZYN GOUDEN BEELD en VUURIGEN OVEN. 78. Fig.

1. [illegible] | 3. [illegible]
2. [illegible] | 4. [illegible] 5. [illegible]

BELZAZAR MET DE ZYNE VERSCHRIKKENDE VIER WONDER-DIEREN 79 Fig.

[illegible]

(1) *Als Belzazar* [illegible] *Zoo wert een* [illegible]

(2) *Een Leeuw* (3) *een Beer* (4) *een Luypaard*, (5) *een verschrikkelyk Dier* [illegible]

DANIELS VYANDEN [illegible] LEEUWEN VERSCHEURT [illegible]

[illegible]

(1) *Die Leeuw en* [illegible]

(2) *Men ziet de* [illegible]

(3) [illegible]

(5) *Als Daniel* [illegible] *Stryd.*

HOZEA NEEMT TEN EGT EEN HOEREN-WYF, WELKE HEM KINDEREN BAARD; 81. *Fig.*

[illegible]

(1.) *Hozea word [illegible] een [illegible] Wyf [illegible]* | (3.) *[illegible] Trouw om Wyn en Buyk een valsen God.*
(2.) *'t Onnoosle [illegible] des Volks verderf [illegible]* | (4.) *[illegible] de Zegen weg, en (5.) [illegible]*

JOEL ZYN BOET-BAZUYN. MENSCHEN EN VEE VERSMAGTEN. 82. *Fig.*

[illegible]

Nu werd de Boet-bazuyn van Joel sterk geblazen | *De Saey [illegible] en sterft De Vrand werd en [illegible].*
Het Vee versmagt van dorst, en vind niet om te grazen | *Dog [illegible] ook Heyl gespeed, en Godes Geest [illegible].*

AMOS BID TEGEN DE SPRINGHANEN. GEZIGT VAN 'T PAS-LOOT. 83. Fig.

Door van een Priester gedreygt. Gezigt van een [illegible] Fruit, en van een geslagen Knoop.

(1) *Als Amos smeekt, verstuivt de Kruyd Worm van Gezagen.*
(2) *Het Pas-Loot leert het Volk op Regt en Wetten passen.*
(3) *Gods Ziender werd gedreygd door een vergrimden Hoop.*
(4) *Hy ziet een Korf met Fruyt,* (5) *en slaat den Tempel Knoop.*

OBADJA VERKONDIGT DER EDOMITEN STRAFFE, EN ISRAELS HEYL. 84. Fig.

Met [illegible] vergoten,
Maar OBADJA dreygd de straf op Gods besloten
Want Edom is als Stroo, maar Jacob Vuur en Vlam.
Een Heyland werd beloofs aan 't Zaad van Abraham.

X 2

JONAS VLIED OVER ZEE, WERD VAN EEN VIS OPGESLOKT, 85. Fig.

en aan Land uytgespogen. Zat onder het Wonder Gewas.

Vlied! Jonas, Vlied! Gy zult Gods [illegible];
(1) Die zo Zyn Hand [illegible].
2 Die, walgend van den brok, u uytspuwt op de Zee.
3 De Wonder-Boom verdort, [illegible].

MICHA YVERT TEGEN DE AFGODEN [illegible] VERBROKEN WERDEN [illegible] Fig.

[illegible]

[illegible]

NAHUM VERKONDIGT NINIVEES VERWOESTINGE. 87. Fig.

Aldus verbeeld.

Daar legt nu Ninive, van angst en druk benepen
Daar ziet men oud' en Jong' [illegible], moorden, sleepen
De wagens, Paard, en 't slaan zyn Blixems lange de straat
Wat Nahum had gedreygt, bevindt de Stadt te laat.

HABAKUK 88 Fig.

[illegible] Gods [illegible] vertoond [illegible] aan den [illegible] hangen,
[illegible] HABAKUK een [illegible] te [illegible].
En [illegible] tot [illegible] en [illegible] van regt berouw en deugd
Waar door [illegible] word in zyn [illegible] verheugd.

ZEPHANJA. 89. Fig.

Schrik Moab! Ammon schrik' boor ZEPHANIAS dond'ren,
Gy werd bestreen met angst van boven en van ond'ren,
Maar u, ô Zions Volk, verschynt een Wonder-Glans,
Messias kroont uw Hooft met een Genaden-Krans.

HAGGAI 90. Fig.

HAGGÆUS dreygt het Volk, (zo graag tot booze zeeden,
Als traag aan 's Heeren huys.) om 't schendig overtreeden.
Hy straaft hun vr[illegible] aard, en dreygd den Vloek op 't Veld;
Dog praat de Tempel pragt ter tyd van Zions Held.

ZACHARIAS. 91. *Fig.*

Wat ZACHARIAS schryft, vertoond zig in Gezigten:
(1) Een MAN ryd door het Land, (2) Men smeed vier Horens-schigten
Tot Babels val, men ziet (3) Kruyk, Meet snoer, Kandelaar,
(4) Des Zatbans Priester-stryd, en (5) een verbeugde Schaar.

MALEACHI 92. *Fig.*

Het eygen batig Volk durft Priesters Regt besnoeyen.
Liet offert wat niet deugt; dies moet de straf Vlam gloeyen
Of dit ont aard Geslagt, Dog MALACHIAS leert
Dat door Messias komst de Misdaad werdt geweert.

JUDITH. ACHIOR GEBONDEN KOMT IN BETHULIA. JUDITH IN HOLOFERNES TENTE. 93. *Fig.*

Holofernes afgeslagen Hooft Vreugde daar over in de Stad Buyt uyt des Vyands Leger.

(1) *Geboeyt ligt Achior, uyt Assurs Heyr verdreven;*
(2) *Dog Judith waagt getroost, in 's Vyands Tent, haar leven.*
(3) *Zy neemt zyn trotzen Kop, en spoed ter Kamer uyt.*
(4) *De Steed zingt springt van Vreugd; Het* (5) *Volk valt aan den Buyt.*

TOBIAS. DE OUDE TOBIAS WERD BLIND. ZEGENT ZYN ZOON TOT DE REYZE. 94 *Fig.*

Lever, Gal en Hert van den Visch Tobia en Saraas Gebed. Gezigt van den ouden Tobias hersteld.

(1) *Tobias vol van Deugd, moet lang in blindheyt treuren,*
(2) *Des Zoons vertrek doet hem zyn Hert van droefheyd scheuren.*
(3) *Van Vis-Gal, Lever, Hert, geeft Raphael berigt.*
(4) *De Zoon verwerft een Vrouw;* (5) *De Vader het Gezigt.*

STAD EN TEMPEL UYTGEBLAZEN. 95. Fig.

Tempel, Loofhutten en Offerhanden. Vreugde Maal voor Armen en Ryken.

(1) Op Cyrus woord is Vreugd voor Zion uytgeklonken,
(2) Dat Tempel, Hutten-Feest en Offer-Vuuren blonken.
(3) Men houd een Vreugden-Maal; Men breydelt zugt en klagt.
Nu juygt en Ryk en Arm in Abrahams Geslagt.

ESRA ZIET DEN BRANDENDEN OVEN 96. Fig.

Het Wonder Vuur en Rook ... Esraas Oog ... gen
... door 't groot Gezigt als Rook ... neer gezegen.
Hy ziet in 't Ligt, ... t Zaad van Abraham.
Des Arends Meesen-... Een Man blaast Vuur en Vlam.

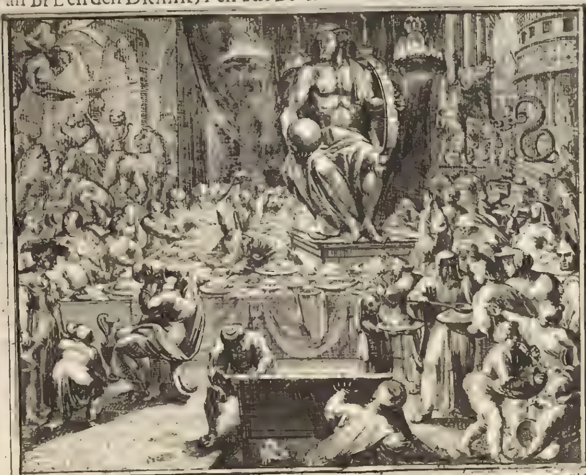
SALOMON OM WYSHEID BIDDENDE; 97. Fig.
en de Wysheyd van den Hemel afdaalende.

Des Koningz Wysheyd was, om Wysheyd God te smeeken.
Dus kon nog Eer nog goed Vorst Salomon ontbreeken.
Dit schoone pronk-Juweel daalt van den Hemel af.
En siert dit Godlyk Al met haar gewyde staf.

SUZANNA DOOR DE REGTERS BESPIED. HAARE VLUGT. 98. Fig.
Werd beschuldigt. Door Daniel verlost. De valse Rechters gestraft.

1 Suzanna werd beloert door oude Schalken eigen
2. Zy vlied voor 't vuyl gebeefd, 3 Dog schandelyk belegen,
Verraad ze, zonder schuld, in schand en stervens nood.
4. Maar Daniel doet regt. 5. Men smyt de Schelmen dood.

BEL EN DEN DRAAK TE BABEL. 99. Fig.

Ziet Babels Bel en Draak door 't Papendom verheeven.
Dit Priester-Rot verslind al wat hem werdt gegeeven;
't welk Daniel ontdekt, Dies moet hy in den Kuyl;
Maar Godt verschaft hem spys, en sluyt der Leeuwen Muyl.

EEN JOODS AFGODEN-OFFERAAR GEDOOD. HELIODORUS GESLAGEN. 100. Fig.

Eleazar onder een Elephant verdrukt. Het Lover-hutte Feest.

1. *Een Heyd'ne Hars'e! Jood werd doodelyk benepen.*
2. *Heliodoor werd fel met slagen aangegrepen.*
3. *Eleazar werd door een Elephant verplet.*
4. *Men viert het Loover feest, en (5) leert des Heeren Wet.*

MARTELING DER ZEVEN MACHABEESCHE SONEN NEVENS HARE MOEDER. 101. Fig.

Hier sterft voor [illegible] en [illegible] een zevental van Helden.
Uyt Maccabeer-bloed, die zig niet eens ontsetden
Voor Kappen, Vilen, [illegible], [illegible] van haar bloed.
Het Kindt is meer als Man, de Moeder sterft vol moed.

SLAG VAN PTOLOMEUS EN ANTIOCHUS. 102. Fig.

Antiochus [illegible] op Ptolomeus landen.
Hy jaagt die op de Vlugt, en breekt hun Kop en lenden.
Heldin, Arsinoë [illegible] met moed den Strijd,
Dat [illegible], door een Vrouw herwonnen, neder leyd.

(1.) God zal de dorre boom ten Byl en vuur verdoemen,
(2.) [illegible] voed Menschen Vee en Bloemen.
(4.) [illegible] zyn [illegible] quaad,
(5.) Een [illegible] torst zyn Kruys (6.) en God verspreyt zyn zaat.

(7.) Men [illegible] in zonden slaap, en doet het onkruyd groeyen.
(8.) Voor Kind [illegible] brood, (9.) voor Schuldenaars zyn boeyen;
(10.) Wie in den Wyn berg [illegible], ontvangt genad [illegible]:
(11.) De wulpse Soon bedriegt, (12.) vyf Maagden gaan ten Throon.

CHRISTI GEBOORTE EN WYSEN UYT HET OOSTEN. 104. *Fig.*

De Kinder Moort, [illegible]

(1.) De vrees van Joseph [illegible] door Gabriel genezen.
(2.) Een Ster [illegible] Jacobs-Ster den Wyzen aangewezen.

(3.) Het Jezus Kindt vertrekt na Nilus landt ter vlugt.
(4.) Herodes moort het Kroost (5.) Johannes doopt met vrugt.

Alle de voornaamſte

HISTORIEN

Des NIEUWEN

TESTAMENTS.

In Naaukeurige Prent-Verbeeldingen uitgevoert,

Door den Wyd-beroemden HEER, en

MR. ROMEYN de HOOGE.

Verrykt met omſtandige Verklaaring der Stoffen, en zeer beknopte Punt-Digten,

VAN DEN

Eerw: Godsgel: HEER HENRICUS VOS.

VERKLARINGEN
VAN DE
TITEL-PRINT.

Door R. NOREL.

IN 't Voorportaal beschouwtge uw God den Heilgen Geest,
Omringt met eene krans van Roozen, en van Doornen:
Hy word omhelst, en vast gehouden onbevreest
Van vier Beschryvers van het Nieuw Verbond. Verkoornen
Van Jezus; die zyn kruis zo willig nam op Hem,
Hy schynt door moeylykheid als afgesloost, door 't klimmen
Ter Kruisberge op: maar haakt naar 't nieuw Jeruzalem,
Daar Hem geen Waereld, Jood, nog Heiden kan begrimmen.
Zyn bloedig offer smyt om ver het Offerhand
Des Priesters, 't Wierookvat voor Cherubyns te swaayen:
't Slagt-offer van een jonge Koe door 't vuur verbrand,
't Voorhangzel smetten, Oost, en Westwaarts zig te draayen.
Ziet laager 't nieuw Verbond, met zeven Zegelen
Verzegelt, wel bewaart door Jezus Kruisgezanten,
Een Engel houd het; zy beschermen 't met hun Pen
Voor hunne Meester, als getrouwe Lyftrauwanten:
Het drukt de Tafelen der Wet, en zyne Vloek.
Ter regter zyde, legt een zugtende, wiens Traanen
Te kennen geeven zyn Boetvaardigheid. Een kloek
En strydbaar Kerkenheld, weet zig een weg te baanen,
Gewaapent met het Swaard van Waarheid in de hand:
't Schilt des geloofs dekt de arm, verciert met Christus lettren;
De Helm der Zaligheid sluit 't Hooft, als met een band,
Hy slaat begeerte, en Ongeregtigheid te plettren.
De Zegenvierende, en van God gewyde Kerk,
Legt aan de linker zyde, op haare knie geboogen
Zy heeft in de eene hand de Vreede Tak, een Werk
Zo nut, en heilzaam voor 't Godsdienstige vermoogen;
Wyl de andre Hand verschuift het donker Sterre-kleed,
Drukt de arm het Heidensrot, als Waereldling gebooren
Dat van hun God, hun Heil, hun Zaligheid niet weet.
Haar Hooft pronkt, opgetooit met vleuglen aan haare ooren.
Het witgewaad verbeeld haar Zuiverheid en Trouw,
Zy word genodigt, van de God gewyde Tempel,
Gekleed als Priesteresse, en Koninglyke Vrouw;
Om 't Priesterschap, en 't Ryk van Jezus als een stempel
Haar in te drukken: op haar Staf staat duizent Jaar:
Zy rukt haar Ziels Vriendin, by eene vlerk na booven,
En toont haar aan het Heil van Jezus Kruis-altaar,
Om Eeuwig Vader; Zoon, en Heilge Geest te looven.

OP DEZELVE.

HEt nieuw Verbond, van de Godheid in het vleesch tot vervulling der Beloften in 't Paradys aan den vervallen Adam geschiet, komt hier den Christen voor oogen met alle zyne omstandigheeden: Het Voor-portaal, praalt met den Heiligen Geest als een duive aan de leerlingen van Joannes den Dooper, uit den Hemel verscheenen, die heeft de roozen Kroon, met zyne doornen, de troostelyke zoetheid, en de smerten der vervolging rondom zich draagende, de merkteekenen der Cherubim eertyts van de Propheten geraakt, naderhand in de Openbaring nader getoont; en t'zedert gebruikt voor de 4 Euangelisten, ziet men wederzyts praalen, den Engel van Matheus, den Leeuw van Marcus, den Os van Lucas, den Arent van Joannes, cieren de afhangende Eyken en Lauwer-kranssen van de Stantvastigheid en Overwinning des Heiligen Woords. Daar binnen ziet men Petrus, Paulus, en andere Kruisgezanten, die haare Zend-brieven tot onze stichting, leering, en ondergeschraging door Gods Geest aan de Kerke Gods hebben nagelaaten: Daar en boven ziet men het ware voorwerp des Nieuwen Testaments, de Christus onzen Heiland, met zyn Kruis belaaden, op welk verdoemelyk hout, die Verlosser van 't menschelyk Geslacht, zig zelven heeft geoffert, op 't Autaar van zyne Godlykheid, geleid van zyn Eeuwigen Geest, gaande door die schrikkelyke dood na zyn Eeuwig Jeruzalem; om daar als Bruidegom zyn Bruid, zyn Uitverkorene Kerk te doen Zeegevyeren: gelyk ons in de Openbaringe Joannis werd voor beloort: Volgende alzoo de Ordre der Heilige bladeren in haare verdeelingen in de Kerken aangenomen, dewyl de redeneeringen en overtuygingen der Heilige Apostelen meest gebooren zyn uit de plegtelykheden, die God als zoo veele voorzeggingen, zyn volk opgeleit hadde. Dus ziet men de kragtige vergelyking op dit volbrengen van des Zaligmakers lyden: in de Offerhande, die eenmaal van den Hoogepriester volbragt wierd, alle de Priesters geweeken zynde, uit het Offer-perk, om geen deel aan deze Offerhande te hebben, de Hogenpriester, de jonge Koe, onbevlekt, en die noit was onder 't jok geweest, die bespiengde met dit Offer-bloed, het voorhangzel en Oost en West, ging voorts Wierook-offerende, het Heylige der Heyligen in: Het altaar heiligt het Offer, en deze heilige plegtelykheid voldoet jaarlyks voor 't geheel, dog de Christus eens voor altyd, een der kopere Pylaren, en alle de binnen werken des Tempels, ziet men daar heerlyk ten toon: welker twee pilaren kragtiglyk de versterkinge en de Kragt Gods beteekenen. Een Engel houd het open boek, waar op men ziet het nieuw Verbond of Testament, het staat boven op de steene tafelen der Wet, hebbende zyn vloek getnuikt, de eene zyde ter regter toont ons eerst de leidende, en zugtende Kerk met alle boetveerdigheid in tranen, en daar boven de strydende Kerk, als een Christelyken Held, met het Schilt des Geloofs daar Christus naamletters op staan, en 't Zwaart der Waarheid in de hand, gedekt met den Helm der Zaligheid. Hy heeft de vleugelen der vleeschelyke begeerte afgekapt, en ongeregtigheid en ongehoorzaamheid met een gebroken toom verbeeld onder de voet. De andere zyde heeft de zegevyerende Kerk met vleugels aan 't hooft gekroond, getooit met lange witte kleederen; omgord met zeeven banden der zeeven onderscheide eeuw-paalen, deze heeft in haar hand een palmveer der Vrede Gods, en heeft afgetrocken het duister Sterre-kleed van de Wereld, waar van de volheid der Heidenen inkomt, zy werd met nieuwe vleugels Hemelwaarts genodigt van de God-gewyde Kerk, welke met een Priesterlyke Myter, en Koninglyke Kroon, toont dat ze 't Priesterschap en 't Ryk van Christus, wiens Ryk zy lang in de Ziele gevoed heeft, bediend als eeuwig deelgenoot, weshalven zy in haar hand den staf van duizend jaaren zwaait, met de M vertoont, pragtig gekleed met haar Koning en Priesterlyk gewaad, en gestadig het oog houdende op haren Zaligmaaker, wien zy in 't kruis op te neemen, volstandig heeft gevolgd.

TOT AMSTERDAM by IACOBUS LINDENBERG.
Met Privilegie Voor 15 Iaaren

CHRISTUS GEDOOPT. VAN DEN DUYVEL VERZOGT 105. Fig.

Geneest des Hooftmans [illegible] Knegt Beroept Petrus tot het Apostel ampt, en helpt [illegible] Zieken

(1.) Des Heylands Doop bewijst een GOD en drie PERSOONEN. | (3.) [illegible] des Hooft-mans Knegt door Goddelyk Geweld
(2.) Vergeefs toont Zathan hem des weerelds pragt en Kroonen. | (5.) De Ziel-vangst wert belast. (5.) veel Kranken zyn herstelt.

MELAATSE GEREYNIGT. DE ZEE-STORM GESTILD. 106. Fig.

[illegible] de Zee [illegible] Matthæus [illegible]

(1.) Des Heeren [illegible] Melaat [illegible] quaien. | (2.) De [illegible] is [illegible] als Zathan is getemt
(2.) En maakt in Zee en Lugt [illegible] | (4.) Matthæus [illegible] (5.) De [illegible] wert geleent.

HERODIAS DANZENDE DOGTER. JOHANNES DE DOOPER ONTHOOFT. 107. Fig.

Zyn Hoof ... geleg. Christus op 't Water wand'lende. Sinkende ... gered ... Petrus

(1.) De ... Danser ... der Konings ... bekomen
(2.) Waarby de Dooper heeft zyn dierbaar Hoofd verlooren.
(3.) Dit Hoofd is't ... Gerecht ... in zyn bloed
(4.) Als Jezus ... op 't Meyr. (5.) ... Simon uyt de Vloed.

VERZADIGINGE VAN EENIGE DUYSENDE MET WEYNIG VOOR-RAAD. 108. Fig.

(1.) Men ziet uyt ... veel Schaaren ... laaten
(2.) Hoe ... Soon ... Hemelsstraaten.
(3.) De ... der ... gemartelt ...
(4.) De ... voor ... (5.) De ... dienst ... verrigt.

CHRISTUS VERRADEN EN VERLOOCHENT. 109. *Fig.*

(1.) *ô Judas! steld gy God op geld? Wat Grouwel-daden!*
(2.) *En durft gy met een kus, gemaskert hem verraden?*
(3.) *Nu hangt gy Galgen-aas, nu berst gy groote Guit;*
(4.) *Maar Petrus vloekt en zweerd.* (5.) *En berst in traanen uit.*

CHRISTUS GESTORVEN EN VERREEZEN. 110. *Fig.*

(1.) *Moet gy, ô Jezu! dus gegeeselt ten Kruisberg treeden?*
(2.) *Ey! rust in 't Zegel graf, gy afgeslofde leeden!*
(3.) *Maar Wagters vlied van daar, ontfangt den leugen loon.*
(4.) *Ziet! komt en! Jezus leeft.* (5.) *En vaart ten Hemel treen*

CHRISTI SPREUKEN by MARCUS. 111. *Fig.*

(1.) *Ons Hemels-arts geneest de Ziel van ongemakken.*
(2.) *Een oude Most Zak berst.* (3.) *De Sterke bindt den Zwakken.*
(4.) *De Vyand zaait zyn Zaad, wanneer het Land-volk rust.*
(5.) *De Zond' jaagt Jezus weg.* (6.) *Kap af de booze lust.*
(7.) *Godt zal, O Huyzen-Vraat! uw Schyn-Gebedt verfoeyen.*
(8.) *Men dood zyn naaste b oed.* (9.) *De Lente boomen bloeyen.*
(10.) *De Schaapen zyn verstrooyt, als Godt den Herder slaat.*
(11.) *Men leert en doopt het Volk.* (12.) *Men vreest geen slang nog quaat.*

CHRISTI MIRAKELEN. 112. *Fig.*

(1.) *U dient het Engeldom O Jezu! by de Dieren.*
(2.) *De onreyne Geest verhuyst met groot geschreeuw en tieren;*
(3.) *Maar Simons Bed-Vriendin werd van de Koorts bevryd.*
(4.) *De Heyland heelt de Gicht.* (5) *En zuivert den Ayren-yryd.*

E c 2

TRIUMPHEERENDE CHRISTUS in JERUZALEM. 113. Fig.

(1.) Ten [illegible] een Ezelin ontbonden. | 3. [illegible]
(2.) Men [illegible], met Kleêren, Takken, Menschen. | 4. [illegible] | 5. [illegible]

CHRISTUS VEROORDEELT 114. Fig.

(1.) [illegible] God [illegible] Vader.
(2.) De HEER, [illegible] Vader. | (3.) [illegible]
(4.) Men [illegible]

(1) De Dooper laat zyn Stem in woeste plaatzen klinken.
(2.) Wreed [illegible] de wangen [illegible]. (3) Geen Rots-Huis kan verzinken.
(4) Zamaritaan [illegible] en Os in den Woud.
(5.) De Dood verrast den Vrek. (6) De boom blyft op zyn grond.
(7) Gaat met uw Beurs te raad, eer gy komt aan het bouwen.
(8.) De Zoon [illegible]. (9.) Wie wordt de dief betrouwen?
(10) [illegible] een [illegible] brood!
(11) De Phariseeus [illegible]. (12.) De Zoon werd [illegible] gedood.

CHRISTUS ONTFANGEN EN GEBOOREN. 116. *Fig.*

(1.) De Dooper werd beloofd; de Vader schrikt met beven.
(2.) Maria werd van God tot Moeder Gods verheven,
(3.) Z[illegible] groot en [illegible] Nagt, vervuld met Hemelsche Vreugd.
(4) Johannes komt aan 't ligt. (5) De Wereld is verheugd.

DE HERDERS VERBAAST over CHRISTI GEBOORTE. 117. *Fig.*

(1.) *Nu is Immanuel tot Zondaars Heil gebooren,*
De Herders staan verbaast, van dat ze zien en hooren.

(2.) *Zy spoên na Bethlehem, naa 't groote Waerelds-ligt.*
(3.) *Zy zien 't, Zy zyn voldaan; Zy roemen dat Gezigt.*

CHRISTUS GEBOOREN, BESNEEDEN en LEERENDE onder de LEERAARS. 118. *Fig.*

(1.) *Die in den Hemel heerscht, werd in een Stal besloten,*
(2.) *En heeft [illegible] bloed vergooten.*

(3.) *[illegible] van Simeon, [illegible] Hy zich na de Wet.*
(4.) *Hy leert de Leeraars vroeg* (5.) *En keert na Nazareth.*

CHRISTUS MISHANDELT en 't H: AVONDMAAL INGESTELT. 119. *Fig.*

(1) *Hoe woel het dit Graauw! Ziet Jezus is ver bieenen,*
(2.) *Hy zend met goed bericht des Dopers boden heenen.*
(3. *Maria kiest het best, als Martha wroeld en rent*
(4.) *Zacheus kumt ten Boom (5.) Men houd het Sacrament,*

MALCHUS GENEEZEN en CHRISTUS in 't LYDEN. 120. *Fig.*

(1) *Men volgt de water-kruik, om 't Paaschlam te te eeten.*
(2) *De Heer heelt Malchus Oor, zijn Leevensdraad [illegible].*
(3) *Riet, [illegible] Doornen, [illegible] zyn' Geizent.*
(4) *[illegible] Kruis, (5) [illegible] bewee[illegible].*

CHRISTUS GESTORVEN, BEGRAAVEN en VERREEZEN 121. *Fig.*

(1) *God sterft; Natuur verschrikt; zelfs Heidenen ontstelden.*
(2.) *En Petrus tukt in 't graf versiert met Hemels Helden:*
(3) *Hoe heerlijk is de Heer in Emmahus verklaart!*
(4.) *Hy word gezien, gevoed.* (5.) *H[illegible] zyn Hemelvaart.*

Rom. de Hooge Inventor et fecit — I Lindenberg Excudit cum Privil.

HEYL-VERBEELDINGE JOHANNIS 122. *Fig.*

(1) *Z[illegible] dit Hemelsligt uit A[illegible] R[illegible]*
(2) *Des Bruigoms Stem verquikt* (3.) *De [illegible]*
(4) *Ons Herder Jezus leid zyn Schaapen in den Stal.*
(5) *Hy werd den w[illegible] Wolf,* (6) *Het ligt [illegible] de [illegible]*
(7.) *Een [illegible] het Terwen Graan, dan brengt het veel Vrugten.*
(8) *[illegible]* (9) *De Ge[illegible] zugten.*
(10) *[illegible] een nieuw [illegible] en Zoon*
(11) *De Vaerend werd verligt.* (12) *De Keizer draagt de Kroon.*

DE BRUILOFT VERHEERLYKT en VEELE GEDOOPT. 123. *Fig.*

(1.) *De Dooper toont het Lam, 't welk draagd des Waerelds Zonden.*
(2.) *Philippus roept verheugd: Messias is gevonden.*
(3.) *Het water keert in wyn door Jezus Wonder-kragt.*
(4.) *By nagt komt Nicodeem.* (5.) *Het Doopzel werd volbragt.*

DE SAMARITAANE GELAAFT en CHRISTUS VEEL WONDERS GEDAAN. 124. *Fig.*

(1.) *De Vrouw uit Samers stad heeft levens-vogt gedronken.*
(2.) *De Hovling ziet zyn Kind al uit den Dood geschonken.*
(3.) *Een Engel roert het Bad, de Kranke werd gezond.*
(4.) *Messias spyst het Volk* (5.) *En schryft op Tempels grond.*

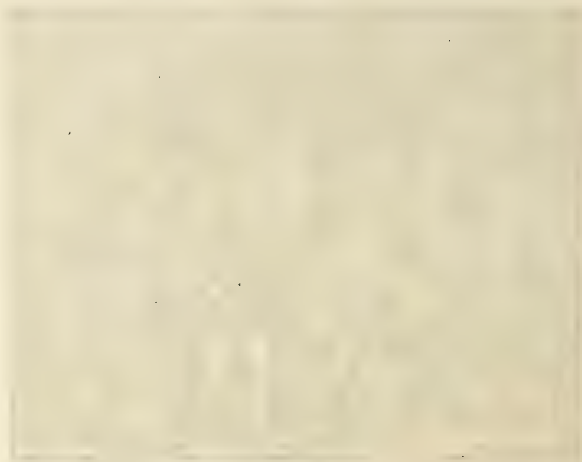
CHRISTUS GEDREYGT en LAZARUS HERLEEFT. 125. Fig.

(1.) *Met ſteenen tragt de Jood zyn Heil ſteen te verbreeken.*
(2.) *De Blinde ziet, [illegible]*
(3.) *Een doode Lazarus herleeft door Jezus woord*
(4.) Maria zalft den Heer. (5.) *De G[illegible] werd gehoord.*

JUDAS SLUIPT WEG en JEZUS GEKRUIST. 126. Fig.

(1.) *[illegible] ſluipt weg, en wil zyn M[illegible]*
(2.) *De Heer doet Dienaars werk, en waſcht als Knegt de voeten.*
(3.) *[illegible] Judas voert de Troup, als Jezus angſtig ſmeekt*
(4.) ZIET WELK EEN MENSCH! (5.) *Zyn Kruis der Vroomen harten breekt*

CHRISTUS ONTKRUIST en BEGRAAVEN. 127. *Fig.*

(1.) *Men ziet het P[illegible] tot [illegible] Lyken [illegible].*
(2.) *Geen [illegible] kan [illegible] Jezus breeken.*
(3.) *Der [illegible] vermorzels tot hun graf.*
(4.) *[illegible]* (5.) *En Jezus [illegible] in 't graf.*

CHRISTUS HERLEEFT, en THOMAS GELOOFT. 128. *Fig.*

(1.) *Nu leeft de [illegible] waar [illegible] 't Graf [illegible]*
(2.) *Het Jongerschap [illegible], ziet hem met vreugdige oogen.*
(3.) *[illegible] en leeft.*
(4.) *[illegible] een Wonder [illegible]* (5.) *De Spysleere, dat Hy leeft*

CHRISTI HEMELVAART, STEPHANUS GESTEENIGT, en de Moorman gedoopt, 129. *Fig.*

(1) *De Heer vaart Hemelwaart, gevolgt van [illegible] Oogen.*
(2) *De Schaar werd van den Geest [illegible].*
(3.) *Een Ananias sterft, die [illegible].*
(4) *[illegible] Stephanus.* (5) *De Moorman werd gedoopt.*

Hand 9 3 4

SAULUS BEKEERT en PETRUS VERLOST. 129 *Fig.*

(1) *Daar legt de [illegible] Saul [illegible] Jezus [illegible].*
(2) *Ter mauren afgezakt, ontvont de [illegible].*
(3.) *[illegible] Petrus [illegible].*
(4.) *Ziet Petrus [illegible]* (5) *Een Engel hem ontsloot.*

HERODES GEDOOD, PAULUS GEROEMT en GESTEENIGT. 131. *Fig.*

(1) *Herodes trots van moed, moet voor Gods Engel bukken.*
(2.) *Hier roeptmen: Paulus God; Daar steentmen hem in stukken.*
(3) *Nu werd aan hem vertoont een wonder Nagt Gezigt.*
(4) *De Kerker schud en beeft.* (5) *Be waerde … van het Lyf*

DEN ONTSCHULDIGEN PAULUS in GROOT GEVAAR op REYS. 132. *Fig.*

(1.) *Een Jongling slaapt zig Dood, dien Paulus stelt in 't leven.*
(2.) *Die Kruis Held werd ten prooy der Joden overgeven.*
(3.) *En flus gevlengelt, als een Boos-wigt weg-gevoert.*
(4) *Hy doet zyn woord met Kragt.* (5) *Het Zee Volk is ontroert.*

R[illegible] de Hoge inv. et fe. *I. Lindenberg exc. cum Privil.*

Soziet men Gods Geheim in Paulus Schriften stehen.
Als Petrus, Judas en Johannes hem verzeilen,
Jacobus volgt hun spoor [illegible] Kruis [illegible]
Ziet, [illegible] Geloove, en Liefde, en [illegible]

R. de Hooge inv. et Fec. Apoc. Cap. 1. V. 10. *I. Lindenb. exc. cum Privil.*

CHRISTUS VERSCHEENEN voor JOHANNES &c. 134. *Fig.*

(1.) *[illegible], Hy komt met Sterren, Swaarden Ligten.*
(2.) *Des Heeren Boom en Kroon verzet de trouwe pligten.*
(3.) *Ziet hier [illegible] Magen [illegible], het [illegible] genaa[illegible],*
(4.) *De Sleutel, 't Lev[illegible]* (5.) *[illegible], gekogt, gezalft.*

VERTOOG van 's HEMELS HEERLYKHEID en 's MENSCHEN ELEND. 135. *Fig.*

Het [illegible] Hem[illegible] [illegible]geze[illegible]: | *De witte Ruiter, [illegible] Dood [illegible],*
Het Lam [illegible] t Boek, en [illegible] Ze[illegible]werken. | *[illegible] Rotzen doodenspoel.*

HEMELSCHE PLAAGEN tot VERDERF der MENSCHEN. 136. *Fig.*

(1.) *Het Lam zit op den Throon: het Aardryk t' eert van plaagen.* | (3.) *De Wonder-Engel sweert, het Boek werd ingeslikt.*
(2.) *Een ster' vergift de Stroom, Gods hand slaat felle plaagen.* | (4.) *Het beest blaast bloed en moord.* (5.) *De roode Draak verschrikt.*

BABILONISCHE ONDERGANG. 137. *Fig.*

(1.) *Het Lam staat op den Berg: De Wyn pers werd getreeden.*
(2.) *De dronke Babels-Hoer werd schendig aangebeeden.*
(3.) *Het Lam verwint, en [illegible] Babel al zyn haat.*
(4.) *De Bruid komt voor het Lam;* (5) *Maar Babels Ryk vergaat.*

DER VROOMEN HEIL en BOOZEN STRAF. 138. *Fig.*

(1) *Nu zegeviert de Kerk; De Draak wer opgesloten,*
(2) *En, [illegible] Zions volk, met Hemels [illegible]*
(3.) *[illegible]*
(4) *De Praal [illegible]* (5) *Men slapt in 't Hemels Zaal.*

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

DE HOOGE

DE

BYBELSCHE

HISTORIEN

1703